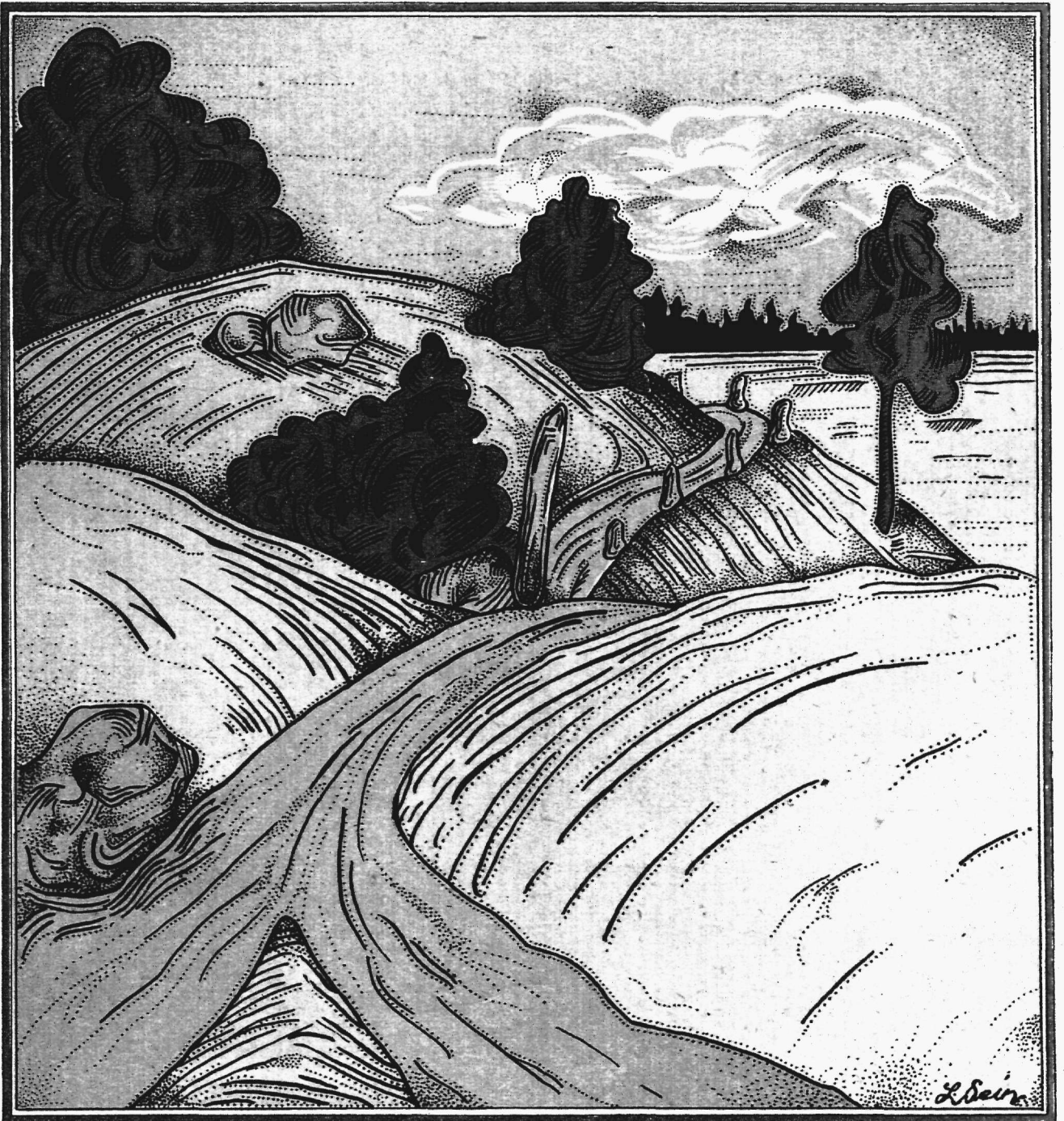

Agw

Nr. 41.

13. Oktober 1923

DAAMIDE TUALETTIDE SPETSIAAL-ÄRI
J. S A A R

Tallinnas, Narva mnt. 19.

Pakub austatud daamidele kõige suuremas valikus elegantsemaid viimaste Pariisi modellide järgi valmistatud õhtu- ja balli-tualette, siidi ja villaseid kleite, pluuse, kuubesid, pesu j. n. e. valmis ja

tehakse tellimiste järgi.

Töö osavate meistrite järelvalvel kiire ja korralik.

Hinnad väljaspool võistlust.

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisus
«PÄEVALEHT»

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate võimalustega sisseseatud

trükkida

Kõige suuremad ja täielikumad rotatsioonmasinad, kiirpressid ja ladumasinad. Kõige mitmekesisem trükitähtede valik j. n. e. j. n. e.

Litograafia

Offsettrükk

Kõige täielikum, moodisate abinõudega töötav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata hästi, kõige kiiremini ja korralikult kõiksugu graafilisi töid ja võib sellel alal oma täiesti uue sisseseade tõttu paremate väljamaa sellekohaste ettevõtetele -- julgesti võistelda --

**Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!**

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2
TOIMETAJA KÖNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

LIIGNE TOREDUS.

Eesti on väikerahva ja igatahes mitte rikka rahva riik, ennem küll vaese. Meil puuduvad iseäralised loodusvarad, peale põllusaaduste ja metsa, ja meil puudub seni ka mingisugune iseäraline tööstus- ja kaubitsemisoskus, mis ehk mõnele teisele, ka loodusvaranduste poolest vaesele rahvale omane. Vähemalt pole meil põllumajandus, tööstus ega kaubandus veel sarnasel kõrgel järjel, kui näituseks meiesuurustes väikeriikides Belgias ja Daanis. Võib olla, et see kunagi sünnib, kuid siis küll kauemas tulevikus.

Nendest lihtsatest, kõigile arusaadavaist tõsiasjust peaksime meie järeldusi tegema.

Sünnib aga seda?

Hiljuti käis lehtedest sõnum läbi, et tuleval aastal Rootsi kuningas meile külla tulevat ja seks otstarbeks tarvis olevat muuseumi Kadrioru lossist välja ajada ja loss kuninga vastu võtteks korda seada.

Milline sümptomaatiline sõnum!

Mõistagi, pole paha ja oleks koguni tore sõbraliku riigi valitsejat meiegi oludes hiilgavalt vastu võtta.

Kuid kas ei kerki selle juures valusaid vastuolu küsimusi?

Kadrioru loss seatakse korda, kuid küsitavaks jääb, kas muuseumile mujal küllalt korralikke ruume jätkub. Seda esiteks. Teiseks, näituseks, Tallinna linn ise kõigi oma filmitud „iludega“. Kuningat võib küll kordaseatud lossi paigutada, aga kordaseatud linna talle näidata ei ole. Pole üldse midagi, mis väljaspool lossi näitamisevääriline oleks, kui asju võtta „kuningalikult“ seisukohalt.

Miks ei tehta sellest järeldusi?

Meil puudub jõud „pompöös“ olla, lihtne

aineline jõud, kuid ometi tahetakse meilgi kangeti ainelistes toredustes teistest mitte maha jääda.

See ei avaldu niivõrd riiklistes küsimustes ja elus, kui võrd iseäranis seltskonna elus. Riiklises elus on siiski maksev reaalne põhimõte aineliseks tasakaaluks, milleks meie inimesed riiki juhtides küllalt eestilikult kained ja tagasihoidlikud on. Ka mõjub siin tuntavalt kaasa kogu rahva — ka lihtrahva — kontroll, rahva üldine arvamine, maitse ja tegumood.

Kui vaadelda aga ligemalt meie seltskonna — „ülemkihi“ — elu, siis paistab siin teravasti silma ülalnimetatud tendents ainelises toreduses.

Võib olla, et see tõesti väga tähtis rahvusvaheline nõue on, et kõrgeid külalisi välisriikidest nende vääriliselt vastu võtta, ja Kadrioru loss sellepärast ülalnimetatud mõttes tarvilik on. See väikene riikline toredus vähemalt ei too meile suurt kahju.

Kuid kindlasti kahjulik on kogu meie rahva ja riigi elule, kui meie haritlasedki juba üleliigset toredust taga ajavad omas ülesastumises ja koduses elus.

Mujal maades tuntakse „tõusikuid“, kui harimata, spekulatsiooniga rikkaks läinud inimesi. Kui aga Eestis tõusikutest rääkida, siis riivab see sõna kahjuks ka Eesti haritlasi.

Kuna, näit., Saksamaal haritlased nälgivad, nagu keskklass, on meie haritlastest suur protsent teise äärmusse läinud — kõiksugustesse „operatsioonidesse“ — ja nende vaimline pind, õieti see, millega nad nime „haritlane“ teenima peavad, on küsitavaks jäänud.

Sõjast saadik juba mitu aastat ei võta meie haritlased suureprotsendilisel üldse mingist vaimlisest küsimusest osa.

Sellevastu aga on teada, kuidas just sama haritlaskond seab sisse toredaid korterid, käib toredalt riides ja pillab raha igasuguse odava lõbu peale.

Peetakse jahti haruldase ja kalli mööbli peale, ostetakse vanu serviise, muretsetakse „aristokraatliku“ sisseseade eest suurema harsardi ja huviga, kui vanasti parunid. „Punasepuu“ haigus on kogu Eesti haritud seltskonnas maad võtnud ja põlevamaks elusihiks saanud.

Mõistagi, et mis sünnib üleval pool, seda katsuvad ka allpool paljud järele teha — ja nii tikub kogu meie keskklass, linnaelanikud ja ka maa suurnikud, üle jõu elama. Kallid riided, tore sissesead, „pompöös“ ülesastumine paistab igalpool silma, mis puutub linna keskklassi, iseäranis jõukamasse haritlasklassi.

Ja selle järeldused?

Tarvitatakse palju raha, mõnikord rohkem kui korralikult teenida jõutakse ja see ajab erakordsetele rahamuretsemise teedele — spekulatsioonile, — mis jälle omakorda inimese kõige muuks kinni paneb.

Need, kes ei spekuleeri, katsuvad laenusid teha, igasugusel kombel palju teenida.

Lühidalt, üle jõu elu. Tarvitatakse rohkem, kui kogu maa ja rahva loomulik piir seda lubab.

Ning sellest siis tulebki, et, nagu ju tähendatud, kogu jõud, huvi ja energia on juhitud ainult ainelise ja ainult oma enese isikliku ainelise külje külge.

Meie linnad ja avalikud asutused on korraldamata, kirjandus, kunst kiratsevad, kuid kogu selle välise ja sisemise kultuuripuuduse keskel jalutatakse ringi lakk-kingades ja siidisukades.

Mis head siis väljamaalaste eeski hiilgamisest oma apluse „kultuuriga“, kui puudub tõeline kultuur, see, mis õieti iga rahva kultuurrahvaks teeb?

Kui meie välisesse toredusse ära läinud haritlaskond tagasi hakkaks pöörduma oma õigele ja pealegi Eesti oludele vastavale teele, oleks sellel meie kultuurkõikumustes väga suur tähendus.

Selle asemel, et miljone paigutada liig toredatesse sisseseadetes ja luksuslike elu peale, võiks piirduda lihtsamate korteritega, odava-

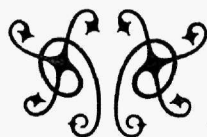
mate riitega, tagasihoidlikuma toitlusviisiga. Lihtsus ei pruugi veel tähendada inetust. Vana kalli punasepuu kolu ja miljonilise paruniserviisi asemel võib palju odavamaid ja maitserikkamaid asju muretseada. Ainult odav snobism on siin süüdi, kalduvus ebaaristokratismi poole, mis meie „kõrgemates kihtides“ sadasid tuh. mõne vana väheväärtuslike kummuti, peegli või muu kolla eest maksma sunnib, kuna siis, mõistagi, oma kunstniku pildi või oma kirjaniku teose ostmiseks enam mõnd tuhandet või sadat marka „ei jatku“.

Punasepuu mööbli, paruniserviiside ja Persia vaipade asemel oleks meie linnades nii mõnigi ilus väike elumaja võinud kerkida, mille lihtne, aga maitserikas ja uus sisseseade oleks võinud rääkida meie intelligentsi omapärasusest ja maitsest. Mis on head kallistest nahkadest ja tualettidest, kui nende kandjad sisemiselt isegi haritlasklassi kuuludes tõusikuteks jäävad, s. t. ilma kandva vaimlise bagaasita. Meie haritlaskonna „vaimlised huvid“ tikuvad uppuma küsimustesse, kuipalju keegi teenida saanud, kuipalju toredaid asju osta ja kui kallilt. Ning mida rohkem keegi oma korteri igasuguse kalli vana kraamiga täitnud, seda suurem on ta autoriteet seltskonnas. Ja inimesed, kes paljugi oleks võinud teha avalikkude asutuste ja ehituste sisemiseks ja väliseks iluks, kiitlevad sellega, et nad oma korteri on lasknud ümber teha mõnes Louis IV-aegses stiilis!

See on väärtus, mille vastu iga tõsine vaimuainemene, iga tõsine isamaalane töötama peaks. Liigne toredus pole kusagil ideaaliks, kuid iseäranis väär ja kahjulik on see meie oludes, et inimesed sattumas on mingisugusesse valekujutlusse omast välisest komfordist ja tarvidustest.

Samuti, nagu meie loodus pole rikas oma varanduste poolest, kuid pakub palju omas ilus ja omapärasuses, samuti peaks olema ka meie inimeste väline elu. „Ei hõbedat, kulda... ei seedrid, ei palmid...“ Kuid Eesti maastik võistleb omas ilus paljudega ja on täiesti algupärane oma sisemises olus. Miks ei või kujuneda selle järele ka meie haritlaskonna väline stiil? Hõbedast ja kullast serviise on vildak taga ajada maal, kus leidub ainult viljakandvat mulda.

R. R.

Dr. GRAVENHAGI SURM

JA TEMA JUHTUMISED PÄRAST SEDA.

Norra kirjaniku SVEN ELVESTAD'I romaan. Tõlkinud J. M.

Lugedes Robert Robertsoni elamuste kirjeldusi, ei tahaks uskuda, et leiduks tõesti sarnane inimene. Esiolgu olin isegi kahevahel ja arvasin, et mind on osavasti ninapidi veetud. Sellepärast ei teinud pikemat aega selle asjaga tõsiselt tegemist. Kuid lugu ei annud mulle rahu, ärritades alata- sa pealetungivalt, erutavalt. Pooleldi vastu tahtmist tundsin enesetungi võrrelda üksikuid kohti Robertsoni jutustustest tõsiasjadega tuntud Dybhaontragöödist, mille läbitungimata müstika hoidis omal ajal ärevil kogu Põhjamaa ja mis tuli lõpuks ikkagi heita selgumata sündmuste liiki.

Mõistatuslike olendite Robert Robertsoni isiku alljärgnev kirjeldus sunnib aga lugejat peagi veendumata tarviduses võtta seda inimest tõsiselt. Robertson ei ole kurjategija sõna harilikus mõistes, ehk õigem öeldud, tema erialaks on üks liik kuritegusid, milledele tuleks anda teistsugune nimetus, sest et kaelakohtu

osakonnas on sarnane mõistatus ennenägemata. Robertsoni isik mõjub hirmuäratavalt ja õudselt ning eemaletõukavalt nagu mingi külm, õel olevus. Sellegipoolest tuleb lähemal tutvunemisel järele anda, et temal olid kä-

sutamiseks isesugused, osalt meile tundmata jõud ja omadused. Sündmuste ajal, milledest siin kõne, võis ta olla ligi kolmekümneaastane. Ta on sündinud Norramaal, isa oli norralane,

ema inglane. Varrased reisid välismaail olid tema le peale vajutanud rahvusvahelise ilme. Ta ei mõju sugugi silmatorkavalt, vaid osa tema andekusest ongi, et ta võib ennast koduselt tunda igas seltskonnakihi. Kusagil ei olda tema eest kindel; teda võib kohata ohvitseride kasiinos, lihtrahva seas Neapeli sadamas, ookeani auriku toredas kabiinis ehk Skandinaavia kodanlikkudes ringides. Igalpool esineb ta oludekohaselt.

Käesoleva jutustuse algul, kolme-nelja aasta eest, leiame teda Kopenhaagenist, ühest pangsiionist. Pärast tulen ma veel tagasi selle juure, missugusel kujul ta mulle omi läbielamusi jutustas. Esiolgu tahan kõneleda, kuidas ta vaatles

oma ümbrust ja missugust rõhku pani ta ise selle uurimise peale.

* * *

Ma polnud veel kaheksat päevagi pangsiionis elanud, nii jutustas ta, kui juba tundsin

Foto Vannas.

Riigivanem Konstantin Päts.

Kõige uuem ülesvõte.

Kaelas vabaduseristid, rinnal Soome ja Ungari aumärgid.

kõiki elanikke, nii sisemiselt kui väliselt. Õieti meeldis mulle see inimeste ring väga hästi; ta oli üks neist, kus ma heameelega puhkan pärast äraolemist teistes ilmanurkades. Seltskonnal oli too soliiduse ja vabaduse segu, mis mõjub rahustavalt. Seal võis kohata inimesi vaeseks jäänud mõisniku seisusest, näitelavalt, natuke kunsti, natuke kõmulist ja kahtlast ollust ja lõpuks päris häid kodanikke, jah, isegi kerge lehk diplomaatia ilmast ei puudunud.

Kinnitan ausõnaga, et sinna elama asudes polnud mul mingisugust kindlat kava. Tahtsin ainult vaikselt elada ja puhata. Juhus tahtis, et minu hea nõu jäi teostamata. 20. aprillil asusin ma pangsiiooni ja juba juuli viimastel päevadel oli jõudnud lõpule kurbmäng, mis maksis elu kahele inimesele. Esimeste päevade kestel ei juhtunud midagi, mis oleks võinud äratada magavat röövloomat. Ma ütlen meelega: röövloomat, sest mul tundub, et ma täieliku arenemise ülemisel astmel, selles kuulmata pinevuses, sarnanen ennem saladuslisele loomale kui inimesele. Niisugustel ajajärkudel põen arusaamata ja piinlikku vaenulikkust inimeste vastu üldse.

Kui täpselt seisab mul veel meeles pangsiiooni meeldiv-mõnus ja suurepärase lõunalaud pehmetel kevadpäevadel. Aegamööda kogusid võõrad sisse, vaimustavalt kõneledes varasest soojusest, mis tõi aprillikuu päevadesse juuni meeleolu. Erakordselt pehme ilma mõjul olid ka inimesed üksteise vastu sõbralikumad kui muidu. Laua otsas istus perenaine. Sellest daamist tahan ma kõneleda alati ainult täieliku lugupidamisega; suure osavusega juhtis tema oma pangsiiooni, üleolevalt ja diskreetselt, aga arusaamise ja heatahtlikkusega. Tema kõrval istus preili Trappmeyer, üks vanapoolne daam. Ta oli klaverimängija, kuid suurt kuulsust polnud ta õieti omanud kunagi; oli täis kibedust ja kadedust ja kirjutas sellepärast ajalehtis arvustusi muusika üle. Tema kõrval istus linna vene-katoliku kiriku vaimulik, siis järgnes ilus, paremasse seltskonda kuuluv, hiljuti mehest lahku läinud proua, kellel minu edaspidises jutustuses tuleb etendada traagilist osa. Kõige pealt tahan aga nimetada selle daami pahemal käel istujat, minu jutu peategelast: päris hariplikku posti-sekretääri, kuid kes kandis kõrgema mõisniku seisuse nime, Marcus Friis-Brockenberg.

II.

Marcus Friis-Brockenberg ehk nagu teda hariplikult nimetati, parun Marcus Friis, oli tüüp, mis esineb õige tihti vanades kultuurmaades, kus elavad arvurikkad mõisniku soost perekondade

järealtulijad, kelle varandused laiali pillatud ehk jälle koondatud vähestesse perekondadesse. Selle tagajärjel leidub hulk vaeseks jäänud, kõrgemast seisusest isikuid, kes teenivad enestele elu ülespidamist lihtsa kodanlike ametiga. Parun Friis kuulus postivalitsuse alla ja ta palk oli kindlasti nii väike, et, maha arvatud pangsiiooni kulud, mõisnikusoost mehele sest küll palju üle ei jäänud. Ta oli kolmekümne ja neljakümne vahel ja võitva iselaadiga, kogu ta isik aga oli silmapaistvalt tähtsusetat. Ta kuulus seda liiki inimeste sekka, keda võimata kirjeldada, sest et nende välimuses puudub see, millel pilk võiks peatuda. Meeles seisavad niisugused inimesed vaid oma meeldivate kommete ja armastusvääriliste silmade tõttu.

Ei tarvitsenud olla terane tähelepanija kindlakstegegemiseks, et Marcus Friis oli kõrvuni armunud proua dr. Gravenhag'i. Nõnda hüüti nimelt mehest lahku läinud daami, kes istus ta kõrval. Võib olla, on õigus, kui ütelda, et enamjagu lauas istuvaid herrasid oli armunud temasse, sest keegi ei suutnud vastu panna ta ilule; Marcus Friis aga oli tabatud surmavalt. Seda võis märgata närvilikkusest, millega ta kogu aeg püüdis kõita daami tähelepanu ja mujale juhtida teiste meeste lähenemiskatseid. Hariplikult nii keelepeksuhimulisele linnale ei olnud korda läinud külge pookida mingit avalikku pahandust herra ja proua dr. Gravenhag'ide abielu lahutusele. See oli üks neist tüübilistest hea seltskonna abieludest, milledes ei juhtu õieti midagi otsustavat, ühiselu ainult külmeneb ja tardub, kuni ta puruneb ja abielu rahvas tüdineb ja külmast võbisedes lahku läheb. Proua Merete oli valinud selle suurilma pangsiiooni sellepärast, et tema temperamendile vastas ta elanikkude pere, mis koosnes kunstnikkudest ja kodanlusest. Sarnases ühiselumas on alati igasuguseid võimalusi, seal etendavad osa ühtelugu imelikud saatused ning väike skandaal ehk kurbmäng on seal päevakorras.

Merete Gravenhag kuulus naiste sekka, kes janunevad tragöödisid. Tema jahedast elegantisist, ta laisavõitu ükskõiksusest, kogu ta eemaletõrjuvast iludusest, kõigepealt aga ta silmade külmast vaatest paistab välja nälg kõmulise juhtumise järele. Katastroofid on pikapeale ainuke asi, mis suudab rahuldada sarnaste naiste tarku päid. Ei sünni aga midagi selletaolist, siis lõpevad nad igavuse kätte ja langevad ohvriks morphiimile ehk patience-kaardimängule. Lõpuks rahustuvad nad enesetapmisega. Neid armastatakse palju, ise aga ei armasta nad iial ja vihkavad lapsi. Kui selgesti võis lugeda proua Merete silmist teadmist, et

parun oli ta võimuses, nii ütelda ühes naha ja karvadega. See paistis ta põlglikust, eemale-tõrjuvast, kalgist kõrvalpilgust, mis mõjus õnetuma peale kindlasti niisama, kui tungiks temasse ihutud noatera. Ent tema julgustav mäng teiste herradega lauas lubas siiski aimata, et ta ei olnud eneses veel päris kindel.

Nõnda oli seisukord mai algul. Mulle ei tulnud mõttessegi segada end sündmustesse, ma ainult jälgisin neid nagu huvitatud pealtvaataja. Oieti aga oli see üks igav ja surnud ajajärk: Ajalehtis ei muud, kui seedimatud sõnumid poliitikast ja kevad käis oma rada — ent looduse ilus pole ma ial leidnud midagi ligitõmbavat. Kui ma aga siiski lõppude lõpuks asjasse segasin, siis sündis see peaasjalikult igavusest. Vahekorda proua Merete ja parun Marcuse vahel oli tulnud muutus. Ehk õigem öeldud: sellest oli saanud intiim vahekord. Proua Merete ümberkäimine Marcus Friisiga oli äkitselt hoopis teistsugune. Ta ei ilmutanud enam paruni vastu seda kirjeldamata külmust, nähtavasti oli ta libisenud viimase ellu ja saatuse päris vaikselt ning Marcus Friis oli seeläbi võitnud enam kindlust, enam vormi. Lugu oli arenenud väga diskreetselt, muutus ise aga ei võinud pikapeale jääda varjule kaaselanikkude silme eest. Sündinud tõsiasja ees taganesid teised rüütlid viisakalt.

Kuna teiste huvi nõrgenes, oli minu oma kasvanud. Mu nina haistis raiska, minu loomusund oli äratatud. Siis mõtlesin ma naisest: Suur valija te küll ei ole, ilus proua! on siis tõesti suureks läbielamuseks teile, uhkele ja ilusale kodaniku daamile, saata meeleheitele väikest postisekretääri? Kui tulevad ilmsiks laegaste tühjendused ja asi lõpeb vangikojaga ehk püssipauguga — rahuldab see siis tõesti teie nalga kõmurikka sündmuse järele? Kas ei puudu sellel siis too salapärase õudsuse vari, mis just ongi iga sarnase sündmuse tuum? Kogu see asi sobis nii vähe proua Merete külma mõistusega, et mul tekkis kahtlus: selle taga peitub midagi muud. Ja kui ma siis ühel lõunapoolikul Marcus Friisiga suitsetamistoas olin vahetanud mõned sõnad, tõusis mul aimdus, et maskide taga varjas end tõsine kurbmäng. Ma vaatlesin mehe nagu päikese paistel, mis langes läbi toa akna, ja sellel eredal valgusel, kus iga näojoon esineb päevaselgelt, nägin ma teda läbi.

III.

8. mai õhtul põgenes Marcus Friis proua Merete seltsis. Noor parun jättis kirja oma ülemusele postivalitsuses, milles kokkuvõetult seletas, et reisib ära määramata ajaks ja määramata kohta ning loeb ennast postiteenistu-

sest lahtilastuks. Ülemus ehmatas ja võttis suure rutuga ette tema laeka seisukorra uurimise, kus tuli ilmsiks, et kõik oli kõige paremas korras. Tema äkilist lahkumist ei osatud kuidagi seletada, kuni sai teatavaks, et mängus oli naine. Esiotsa oldi kindel kassa puudujäägi kohta ja imestati väga, et ta oli suutnud vastu panna kiusatusele. Mind see igatahes ei üllatanud, sest olin juba varemalt loobunud kahtlusest, et Marcus Friis varastab posti kassat.

Ma olin paarikest päev päevalt tähelepanelikult jälginud ja välja arvanud, et Marcus Friis pidi olema kulutanud kahe nädala jooksul kuus tuhat krooni. Selle peale võtsin ma ette salajase revideerimise tema posti-osakonnas. Sarnase uurimise üksikasju ei taha ma siin arutada; viiks liig pikale, kui mõtleksin jutustada, kuidas võidan inimeste usalduse nii, et saan neilt väärtuslikke teateid. Kinnitan, et ükski salapolitseinik ei tööta nii hästi kui mina; selleks kuulub nimelt harjutuste teel kuni peensuseni välja arenenud hingeteadusline aparaat. Küllalt, ma sain teada, et Marcus Friisil polnud juhus postivalitsuselt suuremaid summasid välja petta.

Kust aga sai ta tähtsamaid rahasummasid? Neid ei toonud post ega olnud nad ka milgi teiselviisil saadetud, ta ei laenanud neid. Ta tõi need kusagilt. Ma sattusin õigetele jälgedele samal päeval, kui proua Merete valmistas ärareisiks. Ta salgas oma ärareisi, ent peitis selleks ettevalmistusi ainult poolikult; nii näituseks saatis ta päris avalikult osa oma kraamist ladusse hoiule. See oli samal päeval, kui ma Marcus Friisi nägu akna valgusel nii selgesti olin vaadelnud. Loitev hirm ta pilgus ei lubanud mind kaksipidi mõelda. Kindluse katte all püüdis ta midagi varjata. Sama päeva õhtul sõi paarike lõunat ühes esimeses restoraaanis. Sõiduvankris, millel ees kaks Islandi hobust, tõi ta oma arnukeste tagasi pangiooni. Proua Merete läks oma tupp, kuna Marcus Friis sõitis vankriga uuesti linna.

Ma võisin temale kergesti jälgida jalgrattal, mis hämaral kevadõhtul libises varjuna üle asfaldi. Ühe vana viinapoe juures, kus suveaegu joodi ka aias, astus ta vankrist. Õhtu oli jahe ning külalised sellepärast kõik maija läinud. Marcus Friis oli istunud vana pärna alla pingile ja näis kedagi ootavat, sest ta kuulatas samme aiapära taga ning vaatas vahete vahel taskukella. Viimaks tuli oodatav. See oli keskmise kasvu ja kerge kõnnakuga herra kevadpalitus. Tema nägu ei võinud tunda, sest seda varjas osalt laia äärega kübar, osalt suur must habe. Mõlemad, ühenduses ümarguste Ameerika prillidega, andsid temale välismaalase ilme. Ta

teadis, kust leiab oma mehe, sest ta sammus otse läbi aia sinna poole, kus istus Marcus Friis. Kogu kõnelemise aja kestes ei liigutanud võõras oma suurt kübarat. Ma arvasin kohe, et mees on valeriides. Suur kübar, must habe, sinna juure prillid on kõige lihtsam valeriiede vorm, mis annab tunnistust naiivsusest ja asjatundmatusest sellel alal. Kui tahetakse end muuta tundmatuks, siis ei tohi mitte liig palju hoolitseda näo eest, seega just tähelepanu ligi tõmmataksegi. Mina olin palju enam tundmatu, nii kuidas ma seal istusin harilikku näoga spordimütsi all, tumesinises ülikonnas, rattasõidu pandlad pükste küljes, nagu mõni mehaanik või telefonitöölaine, kes teel koju poole veel rutuga ühe pilseneri laseb hea maitseda.

Mis üle mõlemad rääkisid, ei võinud ma muidugi mitte kuulda, isegi nende hääled ei tuginud minu juure. Kuid ka ainult liigutustest võib tunda, kas on kõne tõsine või lõbus. Arvasin aru saada võivat, et Marcus Friisile anti

teada otsus või käsk, ja et võõras püüdis temale tungivalt arusaadavaks teha oma arvamist. Nende koosviibimine kestis ainult kümme minutit, siis maksis Marcus Friis ja mõlemad lahkusid aiast üheskoos.

Teiselpool tänavat oli voorimeeste seisupaik. Võõras viipas ühele neist. Ma seisin üsna lähedal kummardudes ratta üle ja tegin nagu pumpaks ma õhku gummiratastesse.

Marcus Friis ütles:

„Õieti tahtsin ma ilusal kevadõhtul minna jala.“

Võõras vastas:

„Ei, teie sõidate!“

See oli tüübiline Daani hää! juba sellestki võis järeldada, et mees oli moonutatud. Aga see hää oli karm ja käskiv. Friis sõitis minema. Võõras jäi seisma ja vaatas talle järele kuni vanker kadus. Ta tahab teisest lahti saada, mõtlesin ma endamisi, ta ei soovi, et Friis näeks, kuhu ta ise läheb. Selle peale kut-

LÄTI ILUDUSVÕISTLUS.

Läti pildiajakiri „Nedela“ kuulutas hiljuti iluduse võistluse välja. Võistluseks sissesaadetud piltidest on siin toodud 12 kõige ilusamateks tunnustatud. Nende hulgast valivad „Nedela“ lugejad kirjaliku healetamise teel kolm kõige ilusamat välja (avaldame need omal ajal) ja toimetus annab neile auhinnad.

sus ta teise voorimehe ja sõitis minema vastupidises sihis. Ma jälgisin teda oma hääletul rattal.

IV.

Ma ei armasta töötamise juures üllatatud saada ettenägemata sündmustest. Mitte, nagu kardaks ma, et ei saa mõne seisukorra vastu, vaid kokkupuutumine üllatusega tähendab, et ma polnud pidanud silmas kõiki võimalusi. Ootamatus mõjub sellepärast minule nagu etteheide. Seekord aga võtsin ma etteheite kergelt, sest üllatus oli seda laadi, et võimata oli mul seda ette näha.

Musta habemega mees oli moonutatud päris õieti. Ei olnud raske teda jälgida, sest nähtavasti ei rehkendanud ta enam tagaajamisega, pärast seda kui oli vabanenud Marcus Friisist. Sõit läks läbi käidavamatest linna tänavatest, kus oli liikumas hulk inimesi, sest teatri eten-

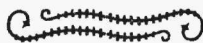
dused olid just lõppenud ning vankri taga jalgrattal edasiliikuv mees ei äratanud sellepärast mingisugust tähelepanu. Tagaetav elas idapoolses linnaosas, kus asuvad jõukate perekondade majad. Ühte neist, mis oli uus ehitus, läks ta sisse ringivaatamata ja tõmmas majaukse enese järel lukku. Oli vanker ära sõitnud, valitses tänaval jällegi suursugune rahu ja oleks olnud kerge uksehoidjalt teateid nõutada. Nüüd aga teadsin ma ta elukohta ega tahtnud midagi riskeerida. Sellepärast pöörasin tagasi pangisiooni ja heitsin voodisse teadmises, et olin leidnud väga väärtuslised jäljed. Minule oli peaasjaks, et võõra üleskerkimine andis asjale sügavama perspektiivi; kuni edaspidiseni olin ma arvamisel, et Marcus Friis sai võõralt raha, mispärast, seda pidin püüdma välja uurida. Kõigepealt oli tarvis kindlaks teha võõra isik.

Varakult järgmise päeva hommikul olin idalinna majas. Ja siin tabas mind esimene üllatus.

Majas oli viis korterit, igal korral üks. Trepist üles minnes lugesin ma nimesid ja kirjutasin need üles. Kolmandal korral rabas mind välk! Suurele vaskplaadile oli löigatud lihtsate ladinakeelsete tähtedega: Dr. Louis Gravenhag. See oli proua Merete lahutatud mees. Võis ju

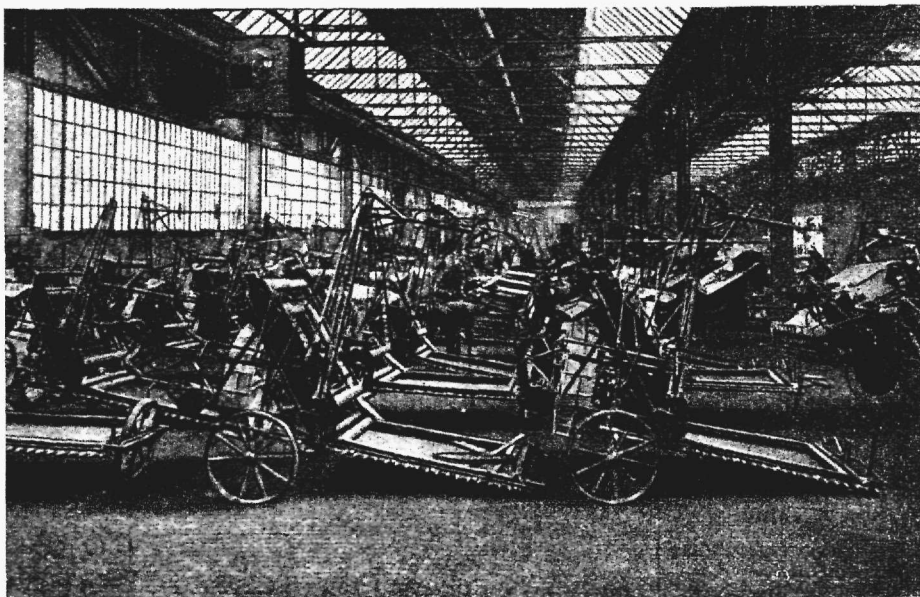
olla täiesti juhuslik, et dr. Gravenhag elas samas majas, kus võõraski. Mina aga ei rehkenanud niisuguse juhusega, vastupidi, minule jäi mulje millegist kardetavast, nähes, kuidas sulgus kolmnurk Marcus Friis — Merete — Louis Gravenhag. Mida võis see tähendada?

(Järgneb.)

KRUPPI' TEHASED SAKSAMAAL.

Üks osa põllutöömehhanismide osakonnast Krupi tehastes.

teiste suurte masinate kujus.

Sõjaajal varustas Krupp Saksamaad kõiksugu sõjariistade ja laskemoonaga, kuna iseäranis tuntud olid kuulsad Krupp'i suurtükid.

Vabrikule pani [aluse Friedrich Krupp, a. 1811, alustades väikese sulatamis- ja tsemendivalamiskojaga. Visalt töötades laiendas ta ettevõtet hooliga, kuna isa surma järele vabrik poja Alfred Krupp'i kätte läks, kelle juhatusel ajajooksul kasvas imestamisväärseks suurtehaseks, millest praegunegi Saksamaa oma viletsuses suurt abi loodab halvatud majanduse ja tööstuse ülesehitamistöös. Krupp'i tehased on praegu Prantsuse okkupatsioonipiirkonnas.

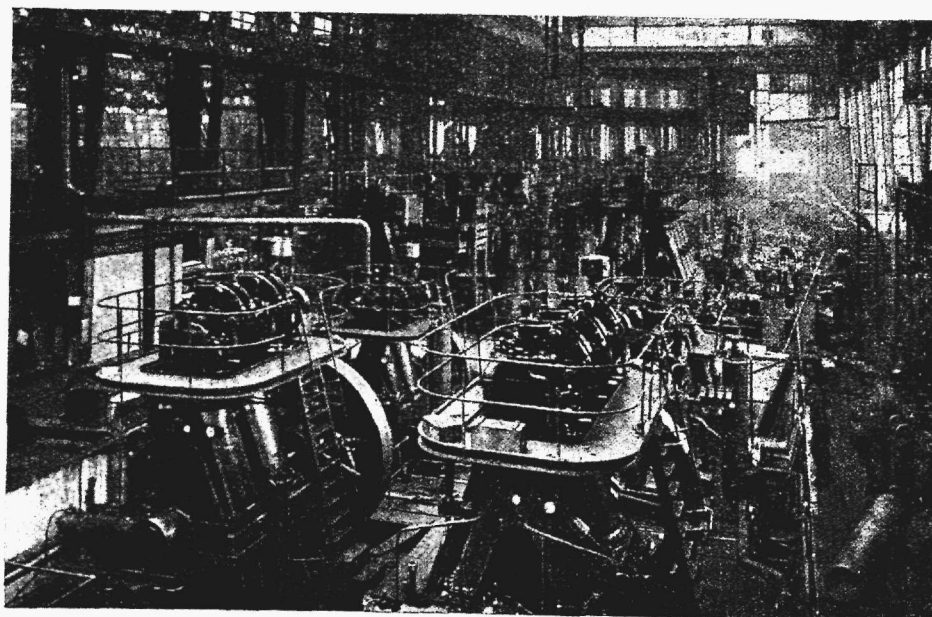
Kuulsad Krupp'i tehased Essenis, Saksamaal, on suuremad tehastest kogu ilmas.

Oma laialdaste ehitustega paistavad nad omaette linnana, läbistatud 77 kilom. kitsarööplise ja 161 kilom. laiarööplise raudteevõrguga.

Tehaste ruumid on hiiglasuured, ehitatud mitmesuguste osakondadena mitmesugusteks otstarveteks.

Siin valmistatakse niihästi suuri keerulise kokkuseadega masinaid kui kaigasuguseid väiksemaid vabrikule tarvisminevaid tööriistu.

Töö algab toore rauaga ja, käies läbi rea igasuguseid staadiume, ilmub lõpuks imestamisväärste lokomotiivide, laevade ja

Dieselmootorite töökoda Krupi tehastes.

POLIKUSCHKA.

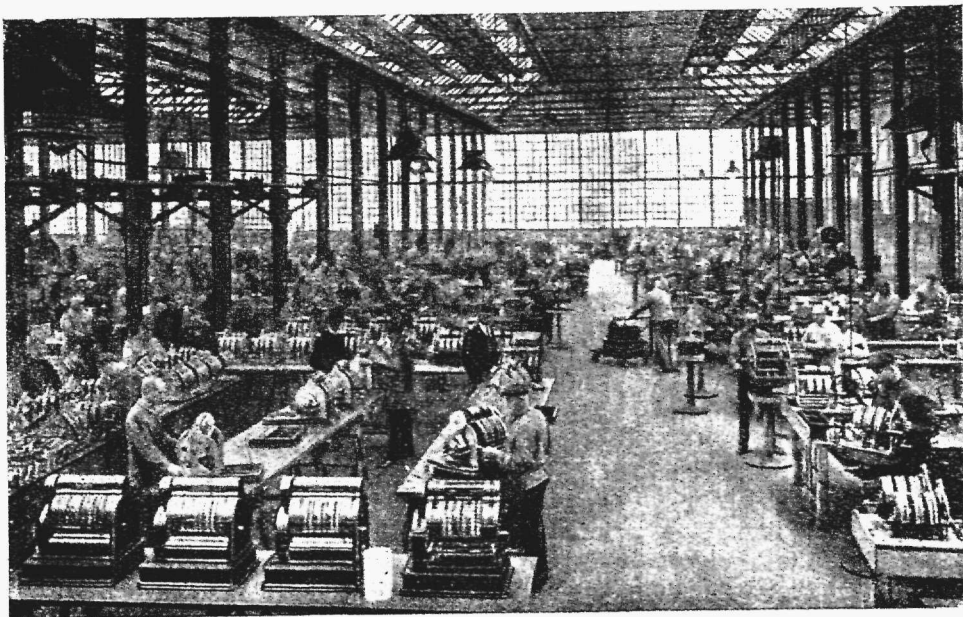
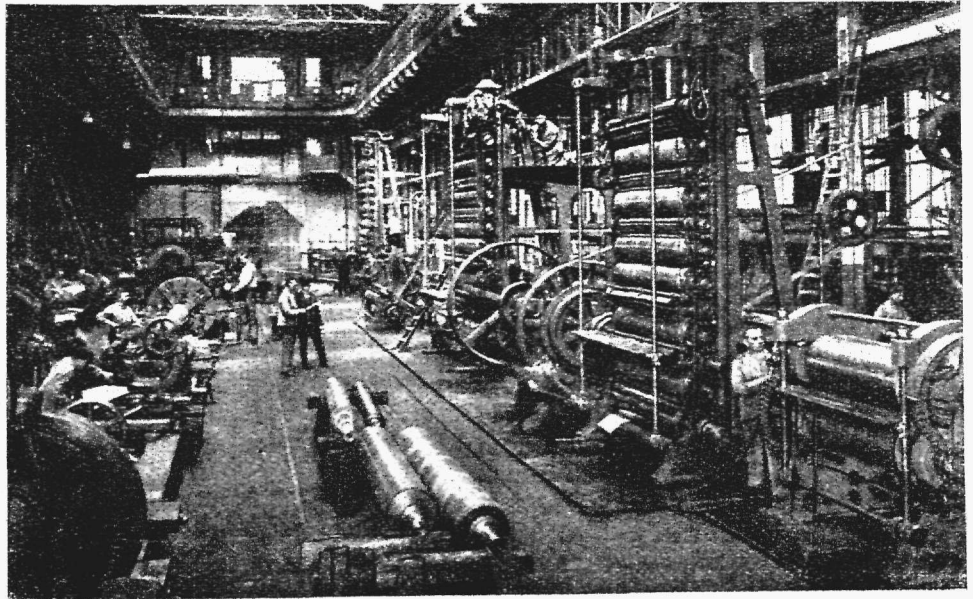
LEO TOLSTOI JUTUSTUS. TÖLKINUD J. M.

XV.

Endamisi huuli liigutades, läks Dutlov koju poole. Esiteks oli tal hirm, aga seda mööda, kui ta jõudis külale lähemale, kadus see tundmus ja ikka enam ja enam asus tema südamesse rõõm. Külalaste kuuldus laulu ja joobnud hääli. Dutlov ei joonud iial ja ka nüüd läks ta otseteed koju. Kui ta tuppa astus, oli juba hilja. Ta vanaeit magas. Vanem poeg ja pojapojad magasid ahju peal, teine poeg sahvris. Ainult Iljuschka naine ei olnud veel puhkama heitnud; ta istus katmata peaga ja määrdunud, igapäevases rõivas pingil ning ulus. Ta ei läinud ka välja onule ust avama, vaid, nii pea kui vanamees oli tuppa astunud, hakkas ta veel kibedamini nutma ja kaebama. Vanaeide arvates olid minija kaebesõnad väga head ja ladusad.

olgugi, et nooruse tõttu ei võinud tal veel olla selles asjas suurt praktikat.

Vanaeit tõusis üles ja tõi mehele süüa. Iljuschka naise kihutas Dutlov laua äärest minema. „Küllalt, küllalt!“ ütles ta. Aksinja tõusis lauast, heitis pingile ja jätkas ulumist. Vanaeit oli vaikides toidu lauale kannud ja pä-

Üleval: Kalandrite kokkuseadmine Kruppi tehastes.

All: Registreerivate kassade kokkupaneku töökoda Kruppi tehastes.

rast ära koristanud. Vanamees ei lausunud sõnagi. Kui ta tänupalve oli lugeanud, rõhatas ta, pesi käed puhtaks, võttis naela otsast arvelaaua ja läks sahvrisse. Seal ta sosistas esiteks vanaeidega, siis tuli eit välja, tema aga hakkas klõbistama arvelaual, viimaks paugutas kirstu kaant ja ronis alla.

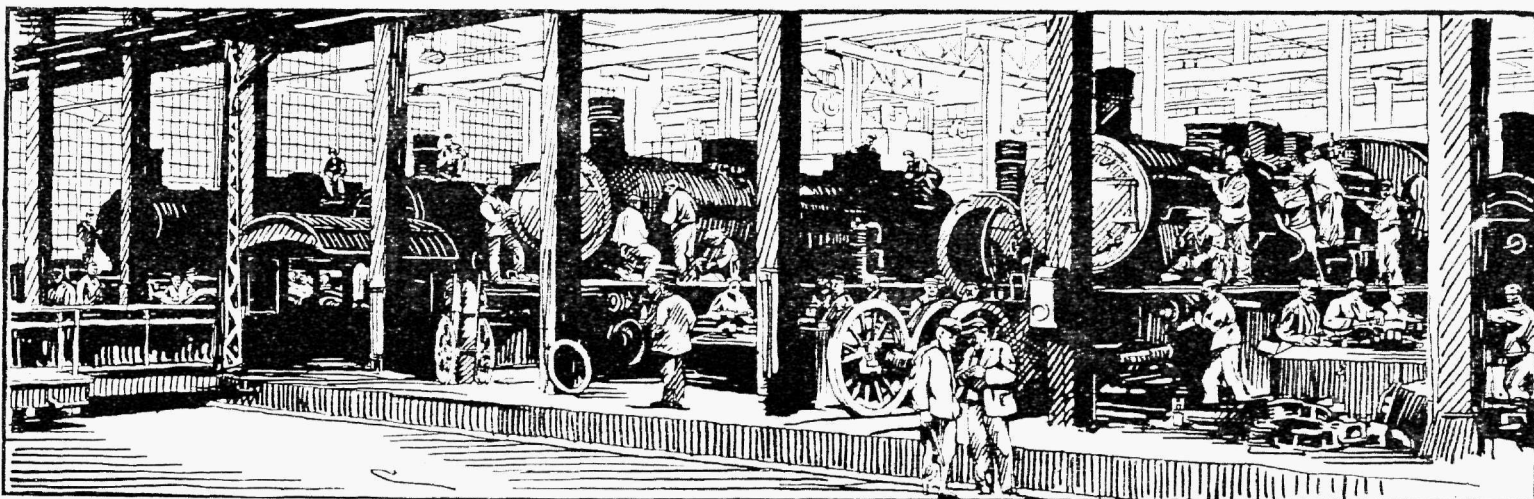
keldrisse. Kaua askeldas ta sahvris ja keldris. Kui ta sealt tagasi tuli, oli toas juba pime, peerg ei põlenud enam. Vanaeit, päeval harilikult tasane ja vaikne, oli juba laudile magama roninud ja norises valjusti. Kärarikas Iljuschka naine magas samuti ja hingas kuulmatult. Ta magas seinäärsel pingil, riides, nagu oli olnud varem, ja ilma midagi pea alla võtmata. Dutlov hakkas palvetama, vaatas siis Iljuschka naist, väänas pead, kustutas peeru, rõhatas veel korra, ronis ahju peale ja heitis väikese pojapoja kõrvale. Pimedas loopis ta viisud ülevalt alla ja keeras selili, vahtides aampalki, mis paistis vaevalt ta pea kohal, ja kuulatades seinu mööda sahistavaid prussakaid, ohkeid, norisemist, jalga jala vastu sügamist ja loomade hääli õues. Kaua ei tulnud tall uni; kuu oli tõusnud ja tuba läks valgemaks; ta hakkas seletama nurgas magavat Aksinjat ja veel midagi, millest ta ei suutnud aru saada: oli poeg unustanud sinna oma kuue, või olid naised leivaastja seadnud, või seisis seal keegi. Kas ta oli vahepeal tukkunud, või mitte, aga ta hakkas jälle seda asja silmitsema. Vist oli paha vaim, kes tõukas Iljitschi astuma kohutavat sammu ja kelle lähedust tundsid mõisaralivas sel õöl, vist oli toosama vaim ulatanud oma tiivaotsaga külanigi, Dutlovi taluni, kus peitus raha, mida tema oli tarvitanud Iljitschi hukutamiseks. Vähemalt Dutlov tundis tema siinolu ja Dutlovi enesetunne polnud koguni mitte hea. Ei saa magada, ei tõusta. Silmates midagi, millele ta ei osanud nime anda, tärkas talle meele seotud kätega Iljuha, siis Aksinja nägu ja ta ladusad kaebesõnad; tuli meele Iljitsch kõikuvate kätega. Äkki arvas vanamees nägevat, nagu läheks keegi aknast mööda. „Mis see tähendab, või tuleb juba külavanem teadaandega?“ mõtles ta. „Kuidas on ta ometi ukse avanud?“ käis vanamehel läbi pea, kui ta eeskojas sammusid kuulis, „või unustas vanaeit põöra taha panemata, kui ta kojast käis?“ Tagaõues hakkas koer uluma, tema aga käis koda mööda, nagu vanamees pärast jutustas, otsekui kobaks ta ust, läks mööda ja hakkas uuesti kätega ust katsuma, komistas astja otsa ja see põrises vastu. Jälle hakkas tema seinu mööda kohama, nagu otsiks ta ukse käerauda. Nüüd oli ta selle leidnud. Värim jooksis vanamehel üle keha. Nüüd tõmbas ta käerauast ja astus sisse inimkujul. Dutlov teadis juba, et see oli tema. Ta tahtis teha ristimärgi, aga ei saanud. Tema astus laua juure, millele oli laotatud lina, tõmbas selle maha, viskas põrandale ja hakkas ahju peale tulema. Vanamees tundis ära, et tema oli võtnud enesele Iljitschi kuju. Tema

irvitas, paljastades hambaid, käed tolendasid kõrvale. Tema ronis ahju peale, mattis vanamehe enese alla ja hakkas teda kägistama.

— Minu raha, — rääkis Iljitsch.

— Lase lahti, enam ei tee, — tahtis, aga ei saanud ütelda Semjon.

Iljitsch kägistas teda, otsekui rõhuks ta rinda raske kivimägi. Dutlov teadis, et kui tal läheks korda palvet lugeda, tema laseks ta valla, ta teadis isegi, missugust palvet, kuid see palve ei pääsnud tal üle huulte. Pojapoeg magas ta kõrvale. Poisike kiljatas läbilõikavalt ja hakkas nutma: vanamees oli ta vastu seinu pigistanud. Lapse karjatus vabastas vanamehe huuled. „Küll tõuseb surnuist Jumal“, sõnas Dutlov. Tema andis natuke järele. „Ja pillab laiali vaenlased...“, pomises segaselt Dutlov. Tema läks ahju pealt alla. Dutlov kuulis, kuidas ta maha hüpates lõi mõlema jalaga vastu põrandat. Dutlov luges veel ikka tuttavaid palveid, luges kõik järgimööda. Tema liikus ukse poole, läks mööda lauast ja paugutas ust nii, et kogu maja vabises. Kõik magasid, välja arvatud vanaisa ja pojapoeg. Vanaisa luges palveid ja värises kogu kehast, pojapoeg aga nuttis vaikselt magama uinudes ja surus end vanaisa ligi. Kõik jäi jälle vaikselt. Vanaisa lamas liikumatult. Seinaga taga just Dutlovi kõrva kohal laulis kukk. Ta kuulis, kuidas hakkasid liigutama kanad, kuidas noor kukk katsus laulda vana järel, aga ei osanud. Midagi libises tasakesi üle vanamehe jalgade. See oli kass: loom hüppas ahjult põrandale, pehmetele käppadele, läks ukse juure ja hakkas näuguma. Vanaisa ronis alla, tõstis akna üles; väljas oli pime, porine; vankri esimesed rattad ühes teljega seisis siinsamas akna all. Paljajalu ja ristimärgi ette heites astus ta õue hobuste juure: siingi oli näha, et peremees oli käinud. Kuuri all, seinu ääres seisev mära oli jala ohelikusse mässinud, hagnad laiali puistanud ja ootas jalga üles tõstes ning pead kikki ajades peremehe lähenemist. Varsake oli kukkunud sõnnikusse. Vanamees tõstis ta jalule, päästis mära jala lahti, tõi heinu ette ja läks tuppa tagasi. Vanaeit tuli üles ja süütas peeru. „Ärata poisid, — ütles vana, — sõidan linna,“ ja süütades vahaküünla pühakuju eest, läks sellega alla keldrisse. Mitte ainult Dutlovil, vaid kõikides naabermajades põlesid juba tuled, kui ta sealt uuesti nähtavale ilmus. Poisid olid juba üleval ja valmistasid linnasõiduks. Naised käisid sisse ja välja piimaämbrite ja kappadega. Ignat rakendas hobust ühe vankri ette. Teine poeg määris teise vankri rattaid. Noorik ei ulunud enam,

Osa lokomotiivide töökojast Kruppi tehases.

ta oli enese puldalt riietanud ja rätiku pähe sidunud ning istus nüüd toas, oodates teelemineku tundi, et linna sõita mehega jumalaga jätma.

Vanamees näis olevat iseäralikult vali. Kellelegi ei lausunud ta sõnakest. tõmbas aga uue kuue selga, sidus vöö vööle ja läks, kõik Iljitschi rahad põues, Jegor Mihailovitschi juure.

— Katsu mul venida! — käratas ta Ignatile, kes veeretis ringi ratast ülestõstetud ja määritud telje otsas. — Tulen kohe. Olgu kõik valmis!

Valitseja oli vast magamast tõusnud, jõi teed ja valmistas ise linna sõiduks nekrutid paigutama.

— Mis on? — küsis ta.

— Jegor Mihailovitsch, ma tahan poissi lahti otsa. Olge juba armuline. Te nimetasite viimati, et teate linnas asetäitjat. Õpetage: ega meie asja tunne.

— Oled siis nüüd ümber mõtelnud?

— Ümber mõtelnud, jah, Jegor Mihailovitsch: kahju, lihase venna poeg. Olgu ta, mis tahes, ikkagi on kahju. Eks pattu ole tast palju, sellest rahast. Ole nüüd armuline ja õpeta, — rääkis ta kummardades vööni.

Jegor Mihailovitsch, nagu alati sarnastel juhtumistel, matsutas kaua sügavmõtteliselt ja vaikides huuli, ja asja igapidi järele mõeldes, kirjutas ta kaks sedelit ning seletas, mis ja kuidas tuleb linnas teha.

Kui Dutlov saabus koju tagasi, oli noorik Ignatiga juba minema sõitnud ja hallikirju suure kõhuga mära, täiesti rakkes, seisis värava all. Vanamees murdis aia küljest vembla, tõmbas kasukahõlmad koomale, istus vank-

risse ja andis hobusele piitsa. Dutlov kihutas nii kiirelt, et mära kõht ühe korruga väikseks jäi ja Dutlov ei vaadanud enam tema poole, et mitte härdaks saada. Teda vaevas mõte, et ta jääb hiljaks vastuvõtmispunkti ilmumisega, et Iljuha läheb soldatiks ja kuradi raha jääb tema kätte.

Ma ei hakka kirjeldama järjekindlalt kõiki Dutlovi imevärki juhtumisi sel hommikul; ütlen ainult, et tal oli iseäranis õnne. Peremehele, kelle juure Jegor Mihailovitsch oli annud kirja, oli päris valmis asetäitja, kes oli juba läbi lõonud kakskümmendkolm rublatükki ja keda palat juba heaks kiitnud. Peremees nõudis ta eest nelisada, ostia aga, kodanik, kes käis juba kolmat nädalat, tellis jätta kolmesajaga. Dutlov lõpetas asja kahe sõnaga. „Võtad kolmsada veerandiga?“ ütles ta kätt sirutades, kuid niisugusel ilmel, millest kohe paistis, et ta on valmis veelgi juure panema. Peremees tõmbas oma käe eest ära ja nõudis ikka nelisada. „Ei, sa võta veerandiga?“ kordas Dutlov, haarates pahema käega kinni peremehe paremast käest ja ähvardades lüüa sellega kokku oma parema käe. „Ei võta? Noh, Jumal sinuga!“ ütles ta äkitselt lüües peremehe käe pihta ja siis hoogsalt pöörates temast eemale kogu oma kehaga. „Vist peab see olema nii! Võta pealegi poolesajaga. Sirgelda viitants. Too poiss välja. Nüüd aga, säh sulle käsiraha. Kahest punasest aitab, mis?“

Ja Dutlov päästis vöö ning otsis raha.

Peremees ei tõmmanud küll tagasi kätt, aga nagu polnud ikka veel päris nõus, ja käsiraha vastuvõtmata, tingis ta liikku ja kostitamist asetäitjale.

— Ära tee pattu, — kordas Dutlov, raha

tema kätte toppides. — surmatund tuleb, — kordas ta niisugusel vagal, õpetlikul ja kindlal toonil, et peremees ütles:

— Pole parata, — löi käed veel kord kokku ja hakkas palvetama. — Andku Jumal õnne, — ütles ta.

Asetäitja, kes magas veel eilasesst joomisest, äratati unest, vaadati veel millegipärast üle ja mindi siis ühes koos valitsusse.

Asetäitja oli lõbusas tujus, nõudis peaparan-duseks rummi, mille ostmiseks andis raha Dutlov, ja löi kartma alles siis, kui nad ametkoha kotta hakkasid sisse astuma. Kaua seisis siin kojast vana peremees sinises põõnaga kuues ja asetäitja lühikeses poolkasukas, kõrgele tõstetud kulumudega ja pärani silmil; kaua sosistasid nad siin üksteisega, kippusid kuhugile, ot-sisid kedagi, millegi pärast tõstsid iga kirjutaja ees mütsi ja kummardasid ning kuulatasid sü-gavmõtteliselt otsust, mida tõi neile pereme-hele tuttav kirjutaja. Juba oli kadunud igasu-gune lootus ajalõpetamiseks täna ja asetäitja hakkas minema jälle rõõmsamaks ning jutuka-maks, seal silmas Dutlov Jegor Mihailovitschi, haaras silmapilk temast kinni ja hakkas paluma ning kummardama. Jegor Mihailovitsch aitas nii hästi, et umbes kella kolme aegu viidi ase-täitja, tema suuremaks imestuseks ja rahul-olematuseks, ametkohta, pandi paigale ja ühi-sel lõbusal tujul, alates vahetidest kuni esime-heni, võeti ta riidest lahti, pügati paljaks, pandi jälle riide ja lasti välja ukse taha, ja viie minuti pärast luges Dutlov raha välja, sai kviitungi vastu, jättis peremehe ja asetäitja jumalaga ning läks korterisse, kaupmehe juure, kuhu olid paigutatud nekrutid Pokrovski külast. Ilja oma noorikuga istus kaupmehe köögi nurgas; nii pea, kui astus sisse vanamees, jätsid nad jutu pooleli ja puurisid omad pilgud alandlikult, aga pahasoovilikult tema näkku. Nagu alati, palvetas vanamees esmalt, päästis vöö valla, tõi välja mingisuguse paberi, kutsus tuppä vana-ma poja Ignati ja Iljuschka ema, kes oli õues.

— Sa ära tee pattu, Iljuha, — ütles ta ven-napoja juure minnes. — Eile õhtul ütlesid sa mulle niisuguse sõna... Kas mul pole sinust kahju? Mäletan, kuidas jättis isa sind minu hoole. Kui oleks seisnud minu võimuses, kas oleksin mina sind ära annud? Jumal andis õnne ja ma polnud kitsi. Näed, siin ta on, see pa-ber, — ütles ta, pannes lauale kviitungi ja sili-tades seda ettevatlikult oma kõverate, pain-dumata sõrmedega.

Õuest tulid tuppä kõik Pokrovski küla me-hed, kaupmehe sulased, isegi kõrvaline rah-

vas. Kõik aimasid õiget asjaolu, aga keegi ei katkestanud vanamehe pühalikku kõnet.

— Näed, siin ta on, see paberinäru! Neli-sada rublatükki andsin. Ära hauguta onu.

Iljuha tõusis püsti, ent vaikis teadmatuses, mis ütelda. Ta huuled tõmbusid ärevusest; vanaema astus nuuksudes ta ligi ja tahtis lan-geda pojale kaela, aga vanamees lükkas eide eemale aeglaselt ja käskivalt ning jätkas oma kõnet.

— Sa ütlesid mulle eile ühe sõna, — kor-das vanamees jälle, — selle sõnaga tõukasid sa mulle nagu noaga südamesse. Surrest jättis su isa sind minu hoole, lihase poja asemel olen sind pidanud, aga kui ma sulle kuidagi liiga olen teinud, eks me ole kõik patused. Kas pole nii, õigeusulised? — pööris ta ümberringi seisvate külameeste poole. — Siin on sul su lihane emake ja noor perenaine, siin on teile viitung. Jumal temaga, selle rahaga! Minule aga andke andeks, Kristuse pärast!

Ja ta keeras tagasi kasuka hõlma, langes pikkamisi põlvili ja kummardas Iljuschka ja ta perenaise ees maani. Asjata hoidis noorpaar teda tagasi: ei enne, kui oli puudutanud peaga põrandat, tõusis ta üles, raputas riideid ja ist-us pingile. Isjuschka ema ja noorik ulusid rõõmu pärast: rahva hulgast kuuldus heaks-kiitvaid hääli. „Õiglaselt, Jumala meelepärali-selt on see nii,“ rääkis üks. „Mis on raha? Raha eest ei saa osta niisugust meest,“ rääkis teine. „Mäherdune rõõm, — rääkis kolmas, — õiglane inimene, ühe sõnaga.“ Ainult nekruti-teks määratud külamehed ei ütelnud midagi ja astusid tasa õue.

Kahe tunni pärast sõitsid välja linna alevist kaks Dutlovi vankrit. Esimeses, mille ette oli rakendatud hallikirju mära kokkutõmbunud kõhu ning higise kaelaga, istusid vanamees ja Ignat. Vankri tagaotsas rappusid kimbud, väike katel ja saiad. Teises vankris, mida ei juhtinud ükski, istusid viisakalt ja õnneliku nä-gudega, korralikult pähe seotud rätikutega. noorik ühes mehe emaga. Noorik hoidis põlle all viinapudelit. Iljuschka, kõveras, seljaga ho-buse poole, punase näoga, rappus vankri ees-otsas, sõi saia ja rääkis vahetpidamata. Hää-led, vankrimürin sillutatud tänaval, ja hobuste puristamine, — kõik sulas kokku üheks rõõm-saks kõminaks. Hobused märkasid, et tee läks kodu poole, vehkisid sabadega ja suurendasid sõidukiirust. Mõõdaminejad ja -sõitjad olid vägisi sunnitud järel vaatama lõbusas mee-olus perekonnale.

Dutlovid olid juba peaaegu linnast väljas, kui hakkasid jõudma järele salga nekrutitele. Osa noori seisis ringis joogimaja juures. Lü-

kates kuklasse oma halli mütsi selle ebaloomuliku liigutusega, mida annab inimesele põetud pea, mängis üks nekrut osavalt balalaikat; teine, mütsita, viinapudel käes, tantsis ringi keskel. Ignat peatas hobuse ja ronis vankrilt, et kõvemini kinni tõmmata vankri juhet. Kõik Dutlovid jäid vaatama tantsijat nekrutit uudishimulikult, heakskiitvalt ning rõõmsal meelel. Nekrut ei näinud vist ühtki hinge, vaid tundis ainult, et imetlevate pealtvaatajate hulk kasvab alatasa suuremaks ja seesama asi andis temale uut jõudu ning kergust. Nekrut tantsis väledalt. Silmakulmud olid kortsus, punetav nägu liikumatu, suu peatas naeratusel, millest ammu oli kadunud igasugune ilme. Paistis nii, nagu oleks kõik ta hingejõud sihitud selle üheainsa peale: et võimalikult kärmemini seada üht jalga teise järele vahest kannale, vahest varvastele. Mõnikord peatas ta äkitselt, pilgutades silmi balalaikamängijale ja siis hakkas see veel väledamalt plärastama oma mänguriista kõikidel kehtel ja isegi sõrmenukkidega vastu kaanelauda lööma. Nekrut seisatas, aga isegi siis, kui ta püsis paigal, näis, nagu tantsiks ta edasi. Korruga liikus ta pikaldaselt raputades õlgu, korruga lendas ta üles, langes täiel hool kükakile ja tantsis metsikult kiljudes, kükakile maha lastes ja jälle püsti karates. Poisikesed naersid, naised vangutasid pead, mehed muigasid heakskiitvalt. Vana alamohvitser seisis rahulikult noore tantsija kõrval niisuguse näoga, mis ütles: „Teile on see imeasi, aga meile ammu lähemalt tuttav.“ Balalaikamängija oli nähtavasti väsinud, ta heitis pilgu laisalt üle õla, võttis mingisuguse valeakkordi, lõi sõrmedega vastu kaanelauda ja tants lõppes.

— Aljeha ae! — ütles pillimängija tantsijale, näidates Dutlovi poole, — kae, ristiisa on seal!

— Kus? Va' kallis sõber! — hüüdis Aljeha, toosama nekrut, keda oli ostnud Dutlov, ja väsinud jalgel, kukkudes ettepoole ning hoides pea kohal viinapudelit, hakkas ta tuigerdama vankri poole. — Mischka, klaas siia! — hõikas ta. — Peremees! Kulla sõber! Vaat' kus rõõm, tõepoolest! ... — hüüdis ta, langedes joobnud peaga vankri peale, ja hakkas pakuma viina külameestele ning naistele. Mehed rüüpasid, naised ei tahtnud. — Mu kallid omakused, mis võiksin teile annetada? — hüüdis ühtsoodu Aljeha, kallistades eitesid.

Suupistetega kaupleja turueit seisis rahva seas, Aljeha silmas teda, tõmbas kandelaua ta käest ja puistas kõik sisu vankrisse.

— Küll maksan kinni—i—i, kurat, — karjus

ta nutusel häälel ja rahapunga taskust tirides, viskas selle Mischka kätte.

Ta seisis toetudes küünarnukiga vankri äärelle ja vaatles niiskeil silmil seesistujaid.

— Kumb teist on emake? — küsis ta. — Sina, või? Annetan temalegi.

Ta jäi hetkeks mõtlema, pistis siis käe tasku, tõi nähtavalle uue, kokkupandud rätiku, käteräti, mis oli seotud vööle sineli all, võttis rutusti kaelast punase rätigi, mässis kõik punt-rasse ja toppis vanaeidele sülle.

— Säh sulle, ohverdan, — ütles ta häälel, mis muutus järjest vaiksemaks ja vaiksemaks.

— Mispärast? Ole terve, kallike! Vaata kui lapselik noormees, teine, — ütles vanaeit, pöördes vana Dutlovi poole, kes oli astunud nende vankri juure.

Aljeha vaigis juba ja juhmilt, nagu tukkuma jäädes, vajus ta pea ikka madalamale.

— Teie eest lähen, teie pärast hukkun! — ütles ta. — Sellepärast teile ka kingin.

— Eks tal ole vist enesel ka emake, — ütles keegi rahva hulgast. — Küll on lapselik noormees! Imelugu!

Aljeha tõstis pea.

— On mul emake, — ütles ta. — On ka lihane isa. Kõik on minul ennast lahti ütelnud. Kuule sina, vana, — lisas ta juure, haarates kinni Iljuschka ema käest. — Mina tegin sinule kingituse. Kuule mind, Kristuse pärast. Sa mine õige Vodnoje külla, küsi seal Nikonovi eide järele, toosama ongi mu lihane ema, mõistad, ja ütle vanaeidele, tollesamale Nikonovi vanaeidele, serva pealt kolmas maja, uus kaev... ütle siis temale, et Aljeha, sinu poeg... tähendab... Pillimees! Las' käia! — hüüdis ta.

Ja hakkas jälle tantsima, ise sealjuures rääkides, ja virutas vastu maad pudeli järelejäänud viinaga.

Ignat ronis vankrile ja tahtis sõita.

— Jumalaga, andku sulle Jumal! ... — lausus vanaeit kasukahõlmu kohendades.

Aljeha jäi äkki seisma.

— Sõitke te õige põrgu! — karjus ta ähvardades kokkusurutud rusikatega. — Et sinu emal! ...

Oh Issand! — ütles ristimärki tehes Iljuschka ema.

Ignat tõmbas mära ohje, ja vankrid hakkasid uuesti mürisema. Aleksei, nekrut, seisis keset teed ja rusikaskätel, tuline vihailme näol, sõimas ta külamehi, mis jaksas.

— Mis te vahite? Käi minema! Saatan, inimesesööjad! — karjus ta. — Minu käe eest ei pääse! Kuradid! Viisukandjad!

Selle sõna peal katkes ta hää ja nõnda kuidas ta seisis. kukkus ta prantsatades vastu maad.

Varsti jõudsid Dutlovid põldude vahele ja tagasi vaadates ei näinud nad enam nekrutite salka. Kui nad umbes viis versta olid sammus maha sõitnud, ronis Ignat isa vankrilt, kus vanaees oli jäänud magama, ja läks jala Iljuschka vankri kõrval.

Kahekesi jõid nad tühjaks linnast kaasa-

võetud viinapudeli. Vähe hiljem alustas Ilja laulu, naised aitasid kaasa; lõbusalt vahetevahel laulu sekka hõigates, virgutab Ignat hobust. Kiirelt kihutas mööda vastutulev lõbus postvanker. Jõudes kahe rõõmsas meeleolus taluvankri kohale, hõikas postipoiss südilt oma hobuseid; kirjakandja vaatas tagasi ja pilgutab. heites silmi meeste ja naiste punetavatele nägudele, kes lõbusa lauluga vankris vintsutades sõitsid kodu poole. (Lõpp.)

MU SURMALE.

Nüüd sean värviküllad ilutuled aiasteil ma põlema, kõik kojad, läved üleni veel ehin eluikavate häitsmiga, et kuninglikul hiilgel pidulikult võiksid tulla sa öö mõistmatusist mustist, rüütel muldse mantliga.

On hää nii viiten kuulata su vaigistavat serenaadi, kui aiasteil kõik tuliilud peavad uhkelt priiskavat paraadi, aroomi õhkub tuhatõitel lakkavlehtiline lilleöö ja ligineb mu tähtisarakumaline vaikiv öö.

Siis viimaks, ulataden sulle leplik-vaikselt väeti käe, hää nõnda minna, jätten, siia rõhuvraske maise muremäe, taas jätten igavest kõik päivirea valu-ilurikkad luuled, kui kaugelt viimselt tervitavad herehelgilised tuuled.

H-a

LORD NELSONI VIIMANE ARMASTUS.

SCHUMACHERI AJALOOLINE ROMAAN.

Tõlkinud E. J.

Kakskümnesviies peatükk.

Õöd ja päevad piiras rahvas lossi. Hirmunud nägudega hiilisid teenrid ringi, luurasid iga pilku, kuulatasid iga sõna. Kas ei pidanud nad kartma Ferreri kombel surmatud saada, kui rahvahulk Ferdinandi põgenemist märkab ja omas vihas lossi tormab?

Kõige suuremas saladuses pidi kõik ette valmistatama, muidu ei õnnestuks plaan.

Et kahtlust nõrgestada, avalikku tähelepanu mujale juhtida, andsid Neapelile sõbralikud riikide saatkonnad rea hiilgavaid pidustusi. Hiiglatõldades sõideti läbi inimestega täidetud tänavate. Saatkonna majade ukсед ning aknad olid avatud ning eredalt valgustatud, et külaliste naer, muusikahelid, taldrikute ning klaaside klirin alla vahtijate kõrvu tungiks. Ja särades rõõmu ning lõbu pärast ilmua Emma Neapeli peenese seltskonda, laulis oma ülemeeletuid laule, tantsis Pompeij tantse, näitas oma ilu uutest atteitüidides. Võis siin keegi Maria Carolina meelegeitvatest plaanidest aimata, kui tema kaastundeline seltsiline nii muretult lõbustustele elas?

Ülejäänud tundidel töötas Emma palaviku-

taolise kiirusega. Oli vaja Ferdinandi nõudmisi täita, tema varandust päästa, muidu muudaks see viimsel minutil oma otsuse ning visuks Caracciolo ehk Ruffo kättesse.

Pidudelt koju tulnud, rietatud veel kergeesse tantsuriietesse, mille peale hädalise külmetuse vastu mõni rätik visatud, võttis ta hiilistel öötundidel Maria Carolina poolt saadetud kastid, kohvrid, kimbud ning muud väiksemad pakid vastu.

Kõiki neid pidi Palazzo Sessa keldrites merisõiduks ette valmistatama ja suurte tähtedega „Lord Nelsoni omanduseks“ märgitama. Sealt anti nad Inglise madrustele üle, kes neid päeval Briti lipu all „Vanguard'ile“ ja sir Villiami poolt üüritud Sitsiilia sõjalaevadele toimetasiid.

Peale selle tuli veel, mis Ferdinand päästa tahtis. Ta oleks pigemini kõik kaasa võtnud. Tühjadest asjadest lahkus ta ainult siis, kui osutus, et ruum laevades nii kaugele ei ulatu. Täiesti meeletuks muutus ta, kui koeri pidi maja jätna. Ta ei saanud kuidagi aru, et haukuvad kuningalemmikud kahtlust võivad äratada, kui neid läbi tänavate veetakse.

Katmatult esines siin tema ihnus ja alatu

ahnus. Kurt Pignatelli ja Caracciolo ettekujutustele, et riiki vaenlastele vastupanekuks mitte kõikidest abinõudest paljaks ei tohi röövida, käis ta peale, et kõik kassad tühjendataks. Üht-aega kinnitas ta aga Pignatellile, keda ta oma asetäitjana Neapeli jättis, et see viimse võimaluseni vastu paneks, ja tegi ta ta iga eksituse eest vastutavaks...

Nõnda voolas hetkeks kogu Neapeli varandus Emma kätte. Iga asja kohta andis ta kviitungi, lasi selle Nelsonile edasi minna, kes omakord põhjalikke teateid lord Saint-Vincent'ile saatis.

Ühtki silmapilku ei mõtelnud Emma enda peale. Nagu joovastus põles temas eneseohverdamishimu. Ainustki sõrme ei liigutanud ta oma varanduste päästmiseks. Hoolega pakkis sir Villiam väärtuslikumaid maale, Greeka vaase, antiikasju ning saatis nad „Colosseiga“ Inglismaale.

Töös ja mures kadusid tunnid. Ikka lähemale ja lähemale nihkus 21. detsember, mil põgenemine pidi algama. Ühes sellega uus tüli. Mitmed kaasteadjad, hulgaviisi aga ka niisugused, kes Sitsiilia sõiduplaani kuulda olid saanud ja rahva viha kartsid, tungisid Emmale, et ta nende eest kuningannale kostaks ja neile võimaldaks ühes kuningliku perekonnaga põgeneda. Kord-korralt suurenes nende arv. Kunagi ei olnud eestuba abiotsijatest tühi.

Ka Vanni oli nende seas.

Teda silmates oli Emmal nagu astuks kõige häda ja viletsuse algus talle vastu, mis nüüd Itaalia paradiisi õnnistatud välje rüüstas. Selle inimese käte küljes surmatud noorsoo veri, millest märkseentena hävitusid Neapeli maija olid tunginud.

Edasitungijatest prantslastest peletatud ning

SAKSAMAA SÜNDMUSTE PUHUL.

Baieri diktaator von Kahr.

Saksa vabariigi president Ebert.

patriootlaste kättetasu kartes, oli ta omast peiduurkast Neapeli tulnud. Nüüd pöördus ta Emma poole ja palus endale laevale ulualust. Kõige pimedama nurgaga lepiks ta, iga kuivanud leivatüki eest oleks ta tänulik, kui ta ainult oma elu päästa võiks!

Kuid ruum oli väike. Tuhandetele inimestele oli vaevalt 25 purjekat tarvitada. Emma ei julenud ise otsustada, andis ta palve edasi Maria Carolinale.

Sest peale tuli ta igapäev. Hiilis aralt mõnest kõrvaluksest sisse, ootas eestoa varjulises nurgas. Ei usaldanud sõnagagi küsida, otsis ainult tumma andumisega Emma pilku...

19. saatis Maria Carolina nimekirja, keda ta nõus oli ühes võtma. Kaastundlikult lendasid Emma silmad sellest üle.

Vanni nimi puudus.

Timuka nägu muutus tuhkhalliks. Silmapilk kõheles ta, tuli siis Emma juure, pani ettevaatlikult, nagu kardaks ta tema kätt või kleiti puudutada, kokkupandud kirjakese lauale.

„Kui ma homme ei peaks tulema... võib olla, on takistus... ehk annaks mylady selle sedeli kuningannale?..."

Järgmisel päeval saatis Maria Carolina uue nimekirja. Janusena luges Emma selle läbi... seal Vanni nimi.

Kuid temast oli kripseldava sulega jäme joon üle tõmmatud.

Kiirelt heitis ta pilgu saatetekirjale.

„Minu hing on rebestunud, süda veretub..."

Vanni!... See õnnetu inimene on enda täna hommikul maha lasknud. Kibedaid etteheiteid teen ma endale."

Niisugune oli lühikese kaaskirja lõpp.

Äkki tuli Emmale paber meele, mille Vanni maha jätnud. Kõhelemata avas ta selle.

„Tänamatu hoov jätab mu truudusetult maha, leppimatu vaenlane jälgib mind. Ei ühtki paika, kuhu mind vastu võetakse.

Heidan eneselt selle elu, mis mulle koormaks saanud. Näidaku mu saatus kohtumõistjatele õiget suuna!

Vanni.“

Kas meelegeitvale kuningannale veel uut südamevalu valmistada?

Ilma pikemalt kaalumata käristas Emma kirjakese tükkideks ning viskas paberite hulka, mis tuld ootasid.

* * *

Kakskümnesimesine detsember, põgenemispäev...

Ohtul andis Kelim-Effendi, Türgi saadik, sir Villiami auks veel suurepärase pidustuse. Kell üheksa näitas Emma end „Euphrosyne“, „Thalia“ ja „Tarantella-tantsijanna“ uutes attitüüdides. Ja kuna sir Villiam siis saalis külaliste imetlevaid kiiduavaldusi vastu võttis, riietus Emma teises toas lihtsa naise jämedasse rüüsse ning lipsas kõrvalukse kaudu tänavale.

Lossi ees hulkusid lazzarode salgad, vaatasid üles valgustatud akendesse ning hüüdsid metsikuid sajatusi. Siis tungisid nad karjakaupa tõlla ümber, mis parajasti ette sõitis. Sir Villiami vappi tundes, hakkasid nad teda ning Emmat laimama.

Sir Villiam olevat naeruväärne rauk, kes midagi ei märka, mis ta naine teeb. Veel mitte küllastunud sellest, et ta austrialanna voodiseltsiline on, on ta endale Inglise merilordi liisaks võtnud. See hädine luust ja nahast kokkulapitud kuju — Nelson! Ja sest peale valitsevad nemad kolmekesi Neapeli. Kas ei ässitanud nemad kuningat sõtta, sest et nad ettekäänet vajasid, mille abil rahvast veel rohkem välja imeda? Nüüd voolas raha neile igalt poolt kokku. Seda võis ju nende pidustamistes märgata. Igal ööl läks punane madonna uuele peole, ikka olid tal toredamad riided seljas, kallimad ehted ümber. Ja samal ajal hoidis austrialanna kuningat lossis vangis. Lasi kuulujutud lendu, nagu oleks ta temaga Sitsiiliasse põgenenud. Kuid sellega ei eksitanud ta kedagi. Ilma oma ladyta ei nihku tema Neapelist. Aga ühel päeval tuleb kättemaks. Kui rahvas lossi tormab, kuninga vabastab, kogu väljamaalaste soo mustaveetorusse heidab...

Rahvamurru kergeusu üle naeratades, tõmbas Emma pearätiku otsa sügavamale silmadele, segunes vanduvate meeste ning kiruvate

tänavnaiste hulka, naeris nende teravuste üle, vastas nende ülbetele märkustele. Tõlla oli ta ise käskinud lossi ette sõita, et piirajate tähelepanu kõrvaluksest eemale juhtida. Nüüd lonkis ta pikka lohisevail sammel kõrvalteede kaudu meriranda.

Arsenaali peitvas varjus nägi merel üksikut paati. Liikumatult istusid aerutajad oma pinkidel, mõlad laintesse heidetud, valmis iga silmapilk teele asuma.

Emma ehmus. Kus olid need kolm paati, millega kuninglik perekond, ministrid, liitriikide saadikud ja hoovkond Nelsoni laevale üle pidi viidama? Oli põgenemine ebaõnnestunud?

Tuksuval südamel tahtis ta salauksele tormata, et Maria Carolina juure joosta ja ühes temaga surra. Kuid mõne sammu järele peatus ta. Keegi üksik mees tuli talle vastu.

Nüüd hüüdis see tema nime. Häälest tundis Emma Nelsoni. Hingetult jooksis ta tema juure, viskus tema rinnale, küseles.

Lühidalt teatas Nelson, et Emma ema viimse transpordiga Palazzo Sessa'st „Vanguard'ile“ jõudnud. Kell pool kümme oli Nelson ise salakäigu kaudu Maria Carolina tuppa läinud ja seal kogu kuningliku perekonna ees leidnud. Ilma millegi raskuseta olid nad kõik koos sama teed meriranda läinud. Poole tunni eest olid lootsikud pagulastega ära sõitnud ja on nüüd juba kindlasti laevade kaitseliini jõudnud. Neapeli Ferdinand oli õnnelikumalt enda oma rahva eest päästnud kui Prantsuse Ludvig XVI.

Nelson oli väikse paadiga maha jäänud Emmat ja sir Villiami ootama. Küll oli ta kohe arvanud, et nad nii ruttu vabastuda ei saa. Kui aga veerand tundi veerand tunnile järgnes... kardetava õise tee peale oli ta mõelnud... tänavahulguste peale... juba oli ta meelitsenud kõik maha jätta, talle vastu rutata...

Veel nüüd värises hirm tema hääles. Nägu oli sünnukahvatu. Tema, niisugune kangelane, kellele oma elu miski ei maksnud, nõrkes paljas kujutluses armsama ohtudest.

Magus joovastus valdas Emmat. Kõvemini surus ta end kallima vastu, otsis tema huuli.

Nelson aga... äkki tõrjus ta tema eemale... ning läks sir Villiamile vastu.

Kakskümneskuues peatükk.

Järgmisel hommikul kubises Neapeli laht lugematuist paatidest. Kõik ümbritsesid „Vanguard'it“, hüüdsid kuninga nime, vannutasid teda kodumaale jääma. Ferdinand ei näidanud end. Linnanõukogu, kaupmeeste ning käsitöölise saadikud, kes laevale ilmusid, lasi ta Actoni poolt ära saata. Ainult auväärse kar-

dinaal Capese Zurlo võttis ta isiklikult vastu, tähendas lühidalt, et Neapel ta ära annud ja ta nüüd hädale alistudes end mere hoole usaldab.

Neapeli liinilaevad „Sannita“ ja „Archimedes“, esimene Caracciolo juhatusel, teine krahv Thurni käsitusel, pidid „Vanguard'i“ Palermi saatma. Veel kord andis Carracciolo omal laeval balli, palus Ferdinandi viimast korda Briti laevalt lahkuda, et veel mõnda tundi isamaalisel pinnal veeta.

Jälle vankus Ferdinand. Seal ruttas aga Nelson juure, küsis Caracciololt, kas ta jällegi oma pea kuninga julgeoleku eest pandiks tahab panna tema, kes vaevalt oma madruseid piires suudab hoida.

Järsult heitis Ferdinand palve tagasi. Tusaselt läks Caracciolo oma laevale ja lasi kuningalipu peamastilt maha tõmmata...

* * *

Tumedalt pilvedega kaetud taevast laskus alla eriliselt helge öö. Monotoonse lauluga hiivasid madrused ankrud. Öölindude parvena laiutas laevastik oma tiibu...

Laevalael seisis Emma sir Villiami kõrval, komandosillal Nelson.

Ikka veel kattus meri paatidest. Rannal kubises rahvamurd. Kuhu aga „Vanguard“ ilmus, tarretus iga liigutus, suri iga hää. Sünges vaikuses nägid Parthenope'i lapsed kuningavapi kadumist.

Nood päevad tulid Emmale meele, mil Nelson Toulonist ja Abukirist Neapeli saabus. Siis võeti teda rõõmuhõisetega vastu, nüüd kangesus teda nähes iga viimane kui häälekõla...

Seal... kas ei pälगतunud Posilippis miski nagu tervitus?

Nagu veest tulles sirutus punane leek ülespoole. Tulikuulina paistis tema kuma musta-

del voogudel. Nüüd vallandus ta öösse, näis väljasirutatud sõrmedega pilvedeni küündivat. Sellesse asendisse jäi ta seisatuma, sätendavaid kiirlaineid enda mööda üles lohistades, leekivaid kuulikesi igale poole pimedikku laiaili saates...

Sellele tunglale järgnes teine... kolmas... neljas... terve lugematu hulk.

Ühtaegu tõusvate päikestena kastsid nad lahe, ranna, linna ning mäed leekivasse verimerre...

Lootsikutel, rannalt, isegi Nelsoni laevadelt pääsis hirmus kõrvulukustav hädakisa. See veeres üles linna ning kajastus seal merre tagasi. Tuled välgatusid majades, tunglad jooksid tänavatel, öudselt valgustusid ning kirikute aknad. Kogu Neapel mässus lämmastavas suitsuvinna.

Maria Carolina, kuningas, mehed, naised ning lapsed — kõik söötsid „Vanguard'i“ laele. Segaselt kuuldusid küsilused. Kuid seal ei tarvitsenud vastata. Üksainus pilk põlevatele laevadele näitas tõtt.

Neapeli laevastik seisis leekides...

Kramplikult nutma puhkedes lasi Maria Carolina end Emmast ning Nelsonist kajuti viia. Ta kartis üksi jääda ega lasknud kumbagi ära, ei lakanud ka hädaldamast ning kaebamast.

Kuis võis juhtuda ometi niisugune õnnetus? Kas nad ei olnud kokkuleppele jõudnud, ainult hädakorral laevastikku ohverdada? Ja Nelson — kas ei lubanud tema mastituid ja sõidulekõlbmatuid laevu mahajäänud laevastiku hoole anda?

Kohutav kahtlus hiilis Emmasse. Talle tulid Nelsoni sõnad peale Touloni võitu meele. Võtta ja hävitada!...

Alain Gerbault,

Prantsuse kuulus purjetaja, sõitis hiljuti üksi Gibraltarist 142 päeva jooksul üle Atlandi ookeani, mille kestes ta palavikku ja veepuudust kannatas, tormidega ja muude raskustega võitles. Nüüd lubab Gerbault oma paadi müüa, mille pikkus on 30 jalga, ja kavatseb osta väiksema purjeka, et sõita sellel ümber maailma.

Nelson aimas nagu Emma mõtteid. „Vanguard'i“ käsuraamatut alla tuues, näitas ta leliekülje, kus juhatused mahajäänud laevastikule olid sisse kantud.

... Neapeli sõjalaevad tulevad Portugali-Briti laevastikust eraldada, mastidega varustatud Sitsiiliasse saata, teised a) prantslaste tulekul Neapeli, b) rahvamässu lahtipuhkemisel seadusliku valitsuse vastu põlema süüdata...

Laevade juhatajad olid käsuorderi kättesaamist oma allkirjadega tõendanud. Kõik näis korras.

Miks oli see käsk aga juba nüüd täide saadetud? Kuna Championnet Neapelist veel kaugel oli? Ega's ometi kardetud, et rahvamäss juba lahti puhkenud?

Nelson ei teadnud miskit seletust anda, lubas Palermosse jõudes kohe asja uurima hakata.

Nagu raskest survest vabastus Emma. Nelson ei võiks kunagi naerataval näol sõprust avaldada, kui tema süda tigedaid plaane kodus... Kuid sir Villiam?...

Tume aimdus tärkas Emmas.

Kas ei käinud Campbell, üks Neapeli jäänud Briti kaptenitest, veel viimastel päevadel enne ärasõitu sir Villiami juures? Ta tahtvat laevade üle rääkida, mis ta saatkonna ametnikkude üleviimiseks Palermo üürinud, oli ta tol korral temale ütelnud. Siis ei aimanud ta midagi halba. Aga nüüd...

Tasakesi tõusis ta, jättes Nelsoni Maria Carolina juure, läks ise üles laele. Laevavõrele toetudes seisis sir Villiam ja vaatles pikksilmaga põlemist. Raskelt hingates seisatus Emma tema kõrval. Et aga sir Villiam teda tähele ei pannud, alustas ta ise.

„Kord... peale Touloni oli see... seletasid sa oma eeskava, oma meriõigust. Mäletad? Võtta ja hävitada?..."

Pikksilma langetades segas sir Villiam vahele.

„See oli Nelsoni programm!“

„Kuid sina täiendasid seda. Võtta ja hävitada, olgu sõber või vaenlane! Kas polnud see nõnda?“

Sir Villiam mõõtis teda viltu pilguga.

„Ah, sina oled uudishimuline? Tahaksid meeledli teada, kas selle tulukese sütitav säde mitte selle vana rauga ajast pole võrsunud?“

„Jah, seda tahaksin!“ vastas Emma.

„Ja kui see nõnda oleks?“

Kõik vaen sir Villiami vastu tõusis temas lõkkele. Viha, et ta tema naine, et ta oma valedega ka tema südame mürgitanud, talle igale

poole teele ette astus, kui ta Nelsoni järele igatses.

„Ja kui see nõnda oleks...“ kordas ta pikkamisi iga sõna rõhutades. „Ütleksin seda Maria Carolinale, karjuksin seda Nelsonile kõrva, kogu ilmale kisendaksin seda.“

Sir Villiam taandus temast paar sammu. Pikksilm kukkus maha.

„Mis sulle meele tuleb? Oled sa hull?“

„Hull?“ Emma tundis, kuis tal äkki kuumad pisarad silmist tungisid. „Ah, kui see ometi nii oleks! Aga nõnda... see vale... niisugune elu igaveses piinavas pettuses...“

Hetkeks oli sir Villiam liikumatult seisma jäänud, nagu uimastatud äkilisest hüüdest. Siis kobas ta pimedas oma pikksilma ja vaatas uuesti Posilippi suuna.

Tillukesena, nagu väike hiilgav putukas mõõtnatus aias tantsis tuluke mustadel voogudel. Jäi ikka pisemaks ja pisemaks.

„Olgu, sinu närvilikkus!“ ütles ta lõpuks kaareda häälega. „On viimne aeg, kus sa neist ärritustest puhkama pead. Ja seepärast... kui sind sellega rahustada võin... ei, mina pole kellegi Herostrat, pole ise seda tuld süüdanud ega seda ka süüdata lasknud. Tont teab, kust see tuli. Võib olla mõne joobnud madruse piibust, võib olla ka Sibylle köögist seal üleval vanal Vesuuvil. Igatahes teeb see Maria Carolina unistustele uuest Venedigust täielise lõpu... Ja nüüd lähen temale sinu loaga Inglismaa sügavat kaastunnet avaldama.“

Oma mantli hõlmu kokku kahmates läks sir Villiam alla kajuti, kuna Posilippis viimne säde kustus...

* * *

Hädine kollakas valgus tuksatus taevas, rebestas uduloori, mis oli mässunud ümber laeva.

Tema kõrval näisid aga tontlikud kujud sügavusest tõusvat, mis kord-korralt ikka lähemale nihkusid ja ähvardavama ilme omasid. See oli kui teine meri, valmis sellele laskuma, mis „Vanguard'i“ kandis.

Haruldasetl tõsiseks muutus Nelsoni nägu komandosillal...

Siis kostis äkki tema hää, mis kõnetoru surve all lõikavaks tahatud, läbi kogu laeva, näis isegi vete kohinat sumbutavat. Iga viimsele kui ruumi oli see toon tunginud. See peletas isegi mastidelt kraaksuvad merilinnud, äratas laevnikkude kõrvulukustavate vilede hääli.

Trepiluugid sülgasid vassilisi inimpuntraid laevalaele, tumedad kogud ruttasid edasi-tagasi ning kargasid mastidesse. Tuhandeist kätest tiritud, kokkurullitud, tõmbusid purjed endasse,

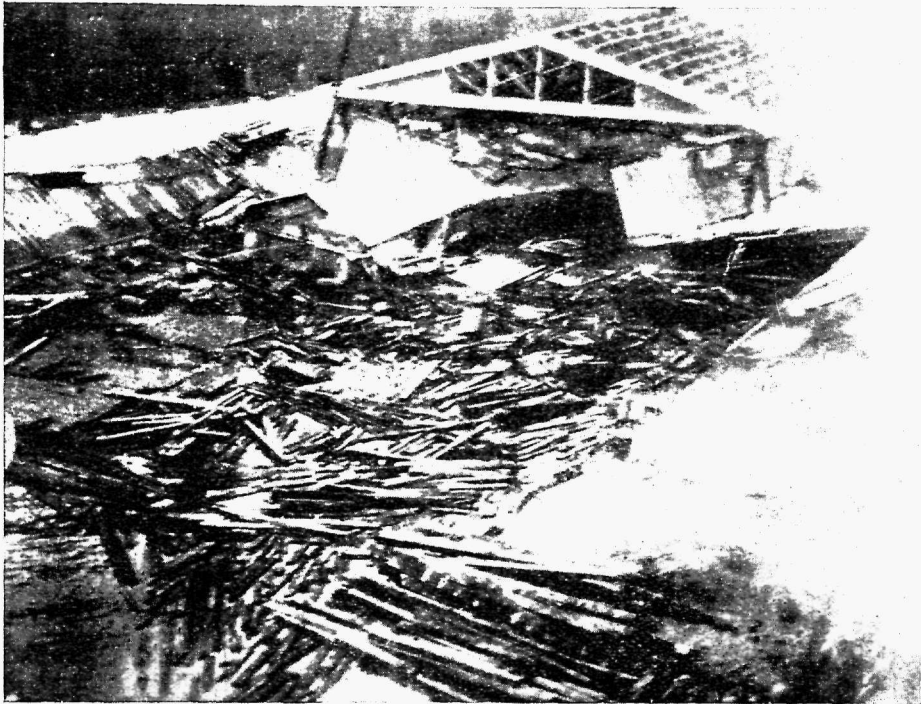
kadusid lehvivad lipud ning vimplid. Nagu õhutiibade kustutusel surid laevalaternate kurvad tulukesed. Ainult taeva hädine valgus jäi kumama...

Nüüd saabus too võõras meri. Heitis taeva ja maa läbipääsmatusse pimedusse, kiskus laeva oma piitsutatavate lainte harjale, keerutas selle mõne korra ringi ning viskas ta siis oma kuristikku haigutavatesse sügavustesse. Sellele mürale seltsis tormi mühin, ähin ning ulung, mastide ja kõite üdini tungiv oigamine ning nagin. Siis alles vallandusid vihmavood. Trummeldades ja plagisedes langesid nad laeva-

Otsustavalt vabastas ta kõielt käed, mida pidi ta end oli kinni hoidnud. Vaevalt jõudis ta aga paar sammu astuda, kui ta jalg miskit maas lamavat puudutas. Talle tuli meele, et see enne ülevalt tulnud ja tumeda prantsatusega maha kukkunud. Uudishimulikult kummardus ta.

See oli keegi madrus. Väljasirutatud käte ning jalgadega lamas ta liikumatult, nagu süngete taevakõrguste poole pöördud.

Heldivalt silitas Emma tema põski, tema otsa. Astus siis ettevaatlikult temast üle ning jätkas oma teed.

Maavärisemise hävitustöö tagajärjed Yokohama linnas, Jaapanis.

laele...

Äkki terav, kõrvuümistav pauk...

Nagu hiiglamadu rullus miski suurelt mastilt, lipendas tormi määratsevates kätes, pühkis laksudes läbi vihmapiiskade...

Jälle laevnikkude lõikavad viled, siis ronivate kogude rüselus... Nüüd ajas end puri püsti, kadus nagu nool pimedasse õhku.

Raskelt upitas „Vanguard“ enda üles. Juba nagin läbistas ta liikmed. Sellele seltsisid reisijate kisendused, hädaldamised ja palved.

Hetkeks oli marukoletis vaikinud. Rahustav valguskurna sukeldus pimedusest esile...

Ikka veel oli Nelsoni nägu tõsine. Vaevalt kakskümmend sammu temast eemal seisis Emma. Kas kasutada vaikset silmapilku?

Metsik joovastus valdas teda. Ta rõõmustas tormi üle, mis ta juukseid sasis; murdlahte üle, mis talle näkku paiskusid. Kogu looduselementide mäss näis talle kui enneolematu pidustus.

Ja jälle valdas teda too kuum, meelisegav jõud, mis teda Nelsoni kaenla ajas, vastu igatsevale imele...

Nüüd oli ta eesmärgil. Kuid Nelson polnud ükski. „Vanguard'i“ kapten Hardy oli tema juures. Seljaga Emma poole pöördud, näisid nad laialipillatud laevastikku vaatlevat.

Äkki pöördus Nelson. Emmat nähes, karjatas ta, sööstis kohkudes temale vastu.

„Emma... mylady... mida olete julgenud! Miks pole teie alla jäänud?“

Emma naeratas vaid, otsis tema kätt.

„Sellesse kartuse- ning ahastusepõrgu? Kuna siin üleval sinu juures... oi, kui ilus on siin, Horatio! Ära aja mind ära, kallid, lase mind sinu juure jääda! Näha tahan ma, kuidas sa võitled; surra, kui sina sured. Kas ei kuulu meie ühte?“

Emma toetus temale, pani oma pea tema rinnale.

Kaheldes lasi Nelson seda sündida.

„Aga Hardy... kas sa ei näe, et Hardy siin on?“

Jälle naeratas Emma, surus end temale veel lähemale.

„Hardy... üks inimene... mis on kõiges selles suuruses ja ilus üks inimene... Castellanare... Mäletad veel? Ah, kui ammu oli

see! Siis põlvitasime jumalate ja oma armastuse ees, nüüd põlvitame aga mere ja eneste ees. Tule, kallid, tule! Vaadaku kõik, kuidas meie suudleme!“

Kogeledes ning värisedes tõmbas Emma tema pea allapoole, sööstis tema huultele.

Nagu torm oli Nelson. Võitles tema vastu, tõmbas teda jälle enda ligi, süüvis meeletult mässavasse armastusemerre.

Hardyt tähele panemata jättes, läksid nad süleledes trepist alla, astusid iga sammu võideldes läbi koridori. Plaanitult, sihitult sammusid nad inimeste hädakisas edasi, kuni käigu lõpus avatud ukse leidsid...

Tuul viskas selle nende järel kinni.

(Järgneb.)

UNENÄGUDE PSÜHOLOOGIA.

NÄRVIARST DR. K. LELLEP.

Teaduse arenemise juures on see igapäevane nähtus, et elukutselised õpetlased kõigi abinõudega põhimõtete ja vaadete vastu võitlevad, mis nende arvates pime rahvas enesele instinktiivselt omandanud. Räägin unenägu-dest ja nende seletustest ja arvan tarvilikuks nende psühholoogilist külge valgustada. Aine ise on ebapraktiline, sest et ta müstilisi komponente sisaldab; vahest üleliigne, sest et unenägu mitte alati seletatav pole, kuna seda raske on õiglaselt edasi anda. Oigusega arvab mõni, et see katse koguni kergemeelne on, sest mis oleks arstil unenäo seletustega tegemist. Aga kui teadus midagi eitab ja rahvas kangekaelselt sellest kinni peab, missugusele seisukohale peab siis mõtleja asuma? Kas ei sisalda unenäod eneses hinge avaldusi, kas ei olnud juba vanul rahvail ja Babüloonia kuningatel oma kirjalikud andmed unenägu-dest seletuste kohta.

Piiblliloost teame, et looja viha ennast kõlb- liselt langenud Babüloonia rahva vastu jooma- peol kolme sõnaga: „mene, mene tekkel uphar- sin“ avaldas, mille tähendust mõttetargad se- letada suutsid. Kui meie selles jutus tõde ot- sime, siis on meil ikka jälle unistuste, unenä- gu-dest ja nende seletustega tegemist. Ka India, Hiina, Greeka, Rooma ja Juuda kui ka krist- likkude rahvaste juures on unenäod lugupee- tud olnud ja need rahvad on tuhandeid aastaid tagasi samuti und näinud, nagu meie esivane- madki Taara ja Uku aegadel.

Aga ka praegugi on rahvas samal arvamisel,

et unenäol sisu ja tähtsus on. — Endistel ae- gadel oli unenägu paganausuliste preestrite kultus. Nemad seletasid, pühade hiite kohinat kuulatades, une tähtsust ja kuulutasid unenä- gu-dest abil tulevikku ette. — Kahjuks pole meil oma rahvajuttudest võimalust neist jälgi leida, kuid et rahva saatuse preestrite ettekuulutustest sagedasti olnes, teame Lembitu sõjakäikudest Kaupo ja ordurüütlite vastu. Siin kukkusid sõ- jaõnne pöörangul kõik ohvriloomad pahemale küljele ja kuulutasid sellega kurba saatust eest- lastele. Kui mõni neist hiitarkadest vahest ükskõik mis viisil, kas või valega, malevat oleks julgustanud, võib olla poleks meie orja- aeg nii pikk olnud. Usk kõigutab mägesid. — Et säärasel usul oma tähtsus on, näeme Aleks- ander Suure sõjakäigust, kus Tüüruse linn kauaaegse vastupaneku peale vaatamata ai- nult preestri tabava unenäo seletuse läbi Aleks- sandri kätte langes. Makedoonia kuningas oli juba Tüüruse võtmisest loobunud ja sõjaväele korralduse teinud edasi minna. Öösel nägi ta unes tantsivat satüüri, missugust nähtust prees- ter sõnadega „s a t y r o s“ (võta Tüüros) se- letas. Vaimustatud sõjavägi valdas järgmisel hommikul linna. Missuguste abinõudega prees- tid rahva saatuse pärast oma valitsejatega võitlesid, unenägu-dest abil neile mõrtsukaid kae- la saatsid, teame kas või Tagore „Ohvril“; mida läinud poolaastal juhusliliselt „Vanemuise“ ja Draamateatri näitelaval näinud oleme.

Lubage, et ma veel sõna „Babülon“ suhu võtan tähendusega, et sellel kord nii kõrgel

järjel seisval kultuurrahval oma unenägude seletuse raamat oli, millest Rooma kuninga Adriani aegne teadlane Artemidoros Daldist oma käsikirjades meile teatab. Viimane on seni alal hoidunud. — Kas ei paista see iseäraline olevat, et ainult vanadest aegadest räägin. See tuleb sellest, et keskaegadel usu ebavõtete läbi kõik antiik hiilgus jalgade alla tallati, ühes unenägude ja nende sümbolidega. Tõepoolest oleme keskajast pärandanud ebausust ja muud pahed, kuna ka praeguse aja mõttetarkus on pärit klassilisest ajast.

Praeguse aja teadusel pole palju huvi unenägude vastu. Nende analüüsiga on tegemist teinud minu teada ainult kaks: Binz (1876. a. ja Wold (1912. a.). Mõned teadlased arvavad unenäo mõttetu hallutsinatsiooni kompleksi olevat, mõned aga (vist Purkinje) endo- ja eksogeensiliseks reaktsiooniks ihu organide, iseäranis müdugi peaju, peale. Ainult vähesed on arvanud, et unenägudega meil tähenduslik hingeavaldus ilmub.

Viini teadlane Freund on ainus, kes teadlaste tülide lepitajaks on heitnud ja unenägude analüüsi abil hüsteerilisi närvihaigeid heade tagajärgedega ravitsenud ning selle läbi väärtuslikke leidusi unenägude seletuste alal teinud. Kuid sellest pärast. Kas ei ole unenägu midagi muud kui nähtus, kuidas magav hing välistele ärritustele seesmiselt reageerib. Seepärast ütleb ka Arisototeles, et uni muud ei ole kui „hingeele avaldus magamises“.

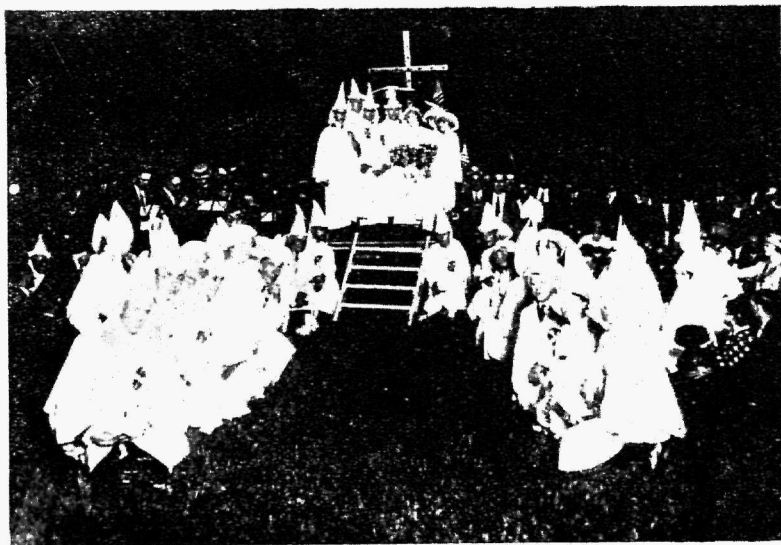
See oleks minu arvates psüholoogiline vaatlemisviis, sest siin on iga maine huvi eemale peletatud, aga meil on tuntud ka füsioloogiline nähtus, kus uni ärkamisega vaheldub, ja bioloogiline — kus isik samas olekus magab ja unistab, nagu oleks tema veel embrüonaalses seisukorras. Vaatleme lähemalt magajat, kas ei hoiata tema oma käsi ja jalgu nii, nagu oleks ta veel ema ihus. Tuletage nüüd veel lauseid meele, nagu „olen kui uuesti sündinud“ jne. ja meie usume juba, et magamise, unenägude ja reaalse elu vahel miski side olemas on.

Meie näeme unes harilikult visuell- ehk nägemuspilte, avaldame põnevustunnet, soetame mõtteid, mida sõnadega ära tähendada võimatu jne.

Kas ei oleks parem, kui oletaksime, et une-

kujutuste asupaik teises kohas on kui ilmsi inimese mõistuse tsentrumis. Ka teame, et unel intensiteet, affektiivne tegevus, pidavus, pikkus ja dimensioon on. Uni võib fantastiline, mõttevaene, absurd ja valurikas olla, võib kunstlikul teel äratatult ja samal teel katkestatult, kuid siiski täieliku läbielamisega lõppeda.

Toon kaks nähtust kahelt teadlaselt, mis muile küll mitte päris tõenäolised ei näi olevat. M. palub enesele sügavas unes lõhnavat vett nina all hoida ja näeb unes Kairo linna turuplatsi ja tuntud Eau de Cologne'i valmistajat Maria Farinat Aafrika laadapoes kauplevat.

Ameerika fascistide öine jant.

Ameerikas on omapärane fascistide organisatsioon, mis Ku Klux Klani nimetust kannab ja väga salapäraselt ning jandilikult tegutseb. Ööseti tungivad selle organisatsiooni liikmed majadesse, peksavad või tapavad „süüdlasi“, ilma et politsei seda näeks või kuuleks. Politseinikud kartvat seda organisatsiooni või olevat ise selle liikmed. Ku Klux Klani liikmed kannavad ametitalitustel valgeid mantlid. Meie pilt kujutab üht öist laulatust Ku Klux Klani organisatsiooni kombe järele.

Teinekord palub sama isik ennast kaelast pigistada ja näeb sinepiplaastrist und, kuna kolmandal korral tilk vett otsaesisele sügavas unes Itaalia maastiku magajale ette toob ja ta endale, higistades Osivetto linnas palava ilma, pudelitäie veini juua lubab.

See kõik on ilus ja piltlik, kuid teadmata tema tõenäolikkus.

Teine katsetegemine analüseerib kolme juhus, kus aga kella helin une igakord õigel ajal lõpetab:

H. teeb hommikul jalutuskäigu, käib surnuaias, läheneb kirikule, mille kellad helisema hakkavad — samal silmapilgul ärkab äratajakeella läbi. H. tahab kord unes saaniga sõita.

näeb saani ukse ees, kutsar tõmbab hobusel valjad helisevad — ja ärkab samal põhjusel. Kolmat korda äratav teda unes tootidruku äpardus taldrikutega, mis üle läve astudes tüdrukul käest maha kukuvad, ja ärkab jälle äratajakella põrina läbi.

Need unenäod on liig elementaarsed, nemad ei too esile inimeses hingelist ärritust, vaid töötavad läbi kehalist ärritust, nii nagu „Macbethis“ unenäo kaudu ilmsi kuritegu sünnib.

Ei saa mööda minna siin ühest nähtusest, milles Shakespeare'i isik avaldub. Mis sündis kirjanikku sääraat pidu-draami kirjutama oma kuningas auks tema viimase kolme riigi krooni ühendamise puhul? Kas ei ole siiski need tuntud draamid Beaconi kirjutatud. Inglise lordi, kes kadeduse mõjul ehk pilkamise otstarbel kuningat teotab. — Nii sünnib meid une analüüs sagedasti käima imelikke teeradu.

Leidsime, et unenägu visuell ehk nägemuslik on, ehk küll inimene kinniste silmadega midagi näha ei võiks; meie räägime unenägudes, ehk küll meie huuled tõepoolest sulutud on.

Ainult üks tüüp unenägusid on meil seletav, see on unenägu, mis ärritavatele kõnedele järgneb ja mida uni uuesti esile toob.

On ülepea raske leida seletuse võimalusi, sest et filosoofia unenägu kõigiti eitab kui intellektuaalselt tähtsusetut nähtust, kuna aga ajalugu ja rahvas unenägu hindab.

Satuksime dilemmi, kui ei leiduks ootamatult abi unistustes. Teame, mõistagi, mis unistust on. See nähtus avaldub enne inimese valimist, s. o. 13—15 aastates. Sel ajal on inimesel erootilised, egoistlikud ja võimuhimulised mõtted. Poiss tahab möödamarssivaid sõdurid nähes, käskimisvõimu ihates, kindraliks saada, tütarlaps ihkab praegu nähtud ilusat kübarat meeldimise otstarbel jne.

Noored inimesed unistavad ja leiavad selles rahuldust. Ka uni on varjatud tahtmise täideminek, sest laps, kes päeval magusat ihaldab, sööb unes maiusasja, koolilaps, kel eksamid eel, näeb ennast abiturientina, teine aga kõnemehena, spordimehena ehk näitlejana.

Unes meie tahtmised lähevad täide, kuid huvitav oleks teada, missugusel teel see kujuneb. Unenäo mehhanismi võiksime järgmiselt seletada: tema ei väsi iial, ka ilmsi töötavad unenäo komponendid, kuid nad on tsensori valju valve all. Unes on tsensori kohus meie magamist mitte segada, seepärast on tsensor pehme, tema lödvendab valvust ja lubab unel produtseerida, kuid sünnib ärkamisel unenägu unustama.

Kas ei ole meil seepärast unest ärgates

tunne, et oma unenägu paberile kirjutada suudaksime, kuid mõni minut hiljem püüame asjata nähtud pilte uuesti esile tuua. Kõik on mälust kui puhtaks puhitud.

Teatavasti on igal inimesel instinktid ehk loomusunnid olemas, kõrgemad: nagu teadus ja usk, alamad: nagu söök, jook ja sugueliste tunnete rahuldus.

Harilikus elus suudame enam ehk vähem kõiki neid instinkte rahuldada, kuna sugueluline instinkt oma iseärsuse pärast paljudel rahuldamatuks jääb.

Pole siis ime, et unenägu kõige rohkem sugulisi elemente sisaldab.

Noored kuumaverelised neiud näevad endid hommikumaade orjaturgudel ihualasti postide külge köidetuna, varastest röövituna jne.

Kes meist mererandadel suvitanud on, teavad, et seal niisugusel ekshibiotsionistlikul teel suur protsent inimesi enesele instinktiivset rahuldust otsivad, mõistagi teadmatult. — Et sugutung ilmsi ja unes inimesele suurt mõju avaldab, ei kahtle vist keegi; aga et unenägude analüüs ka meie varjatud võimeid selgitab, oleks paljudele ootamatu.

Kord nägi suguliselt nõrk mees, kellel „Postimees“ käis, unes, et tema oma sõbra „Päevalehte“ loeb. Une analüüsil selgus, et sõbral pealinnast armsam („Päevaleht“) külla tulnud oli, keda aga unenägi enesele ihaldas, sest et ta oma kallikesest („Postimehest“) tüdinenud ja ainult teise („Päevalehte“) abil oma erootilisi tundmusi pingutada võis. — See seletus olgu umbkaudne, sest et ma unenägude seletaja kuulsusele ei pretendeeri.

Unenägude selgituse tehnika ei ole vist kerge, sest et uni mitte ihuline, vaid hingeline nähtus on.

Nägi käest peab küsima, mis tema uni tähendab. Meie eelseletusi silmas pidades peab igaüks unenägi seda kindlasti teadma.

Kui meie näituseks hüpnotiseeritud inimeselt peale tema ärkamist küsime, mida ta on teinud ja näinud, siis vastab tema muidugi „ma ei tea“. Ometi on aga Nancy linnas keegi Bernheimi nimeline isik teadlaste ees, kui ma ei eksin, koguni Charcot ees hüpnotiseeritud isikuga katseid teinud, kus viimane oma hüpnoosi all olemist mäletanud.

Sarnast seisukorda nimetatakse rapordiks ja ta on ka näiteks arsti ja närvihaige vahel olemas.

Kui meie näiteks tuttava nime väljarääkimise juures eksime, siis on siin ühe elementaarse tegemist. Unenäol on aga palju sarnaseid elemente. Kui mul tuttava nimi on ununenud,

siis urgitseb seda minu mälu mu peaaigus, nii siis sünnib protsess üheainsa isiku juures. Olen ma aga unes midagi unustanud, siis on mul enese ja unes esitatud olevusega, nii siis kahe isikuga tegemist. Vahest on see just see faktuaalsus, mis unenäo reprodutseerimist ehk uuesti esinemist takistab.

Keegi naine näeb unes, et ta oma mehega teatri läheb, kus ta oma ühevanuse sõbranna peigmehega peab ees leidma (need isikud on ka ilmsi olemas). Ta ostab ruttu 3 piletit, et mitte ilma jääda, ja näeb kahetsedes etenduse ajal, et ruttamine asjatu oli: teater, kuhu ta varakult mehega ilmus, on peaaegu tühi ja ka sõbranna peigmehega puuduvad.

Une analüüs on raske. Katsume: teater on elu, ka abielu; seda ruttas tema maitsma, kuna samavanune sõbranna alles nüüd abiellu astuda tahab, nii siis elu enne maitsenud on. See pärast see kahetsus, et ta läks vara teatri, see tähendab mehele.

Arusaadav, et niisugune unenäo seletus puudulik on, kuid, kui inimese mõtteid ja iseloomu tunda, siis võib ju seletus teatavas mõttes õigesti olla.

Laste unenägude seletusteks pole meil mingit analüüsi tehnikat vaja, nende uni on reaktsioon päevastele üleelamistele ja on täielised hingeelulised aktid. Laste unenäod ei tarvita pettepilte, sellest on näha, et une moonutused ei tarvitse unenägudega kaasaskäivad nähtused olla. Lapsel on uni miski soovi reaktsioon ja unenägu täidab seda; sellest on näha, et unenäod pole une segajad, vaid tema kosutajad ja kaitsjad. Kui koer minu akna all haugub, siis ei tee ta seda mitte alati selleks, et mind äratada, vaid minu rahurikkujaid eemale peletada.

Nagu ma ülalpool tähendasin, on olemas unistused lausa päeva ajal, — miks ei võiks siis olla öiseid unistusi, et meie egoismi ja võimuhimu rahuldada kui ka muid kõrgemaid eetilisi ja usulisi instinkte.

Tarvitame ju üles ärgates sagedasti sõnu „küll oli see muinasjutuliselt ilus“ ja kordaminekute puhul äkilises rõõmutuhinas „see poleks mulle uneski meele tulnud“.

Aga ka ihunõude täitmiste rahuldamiseks näevad inimesed vastavat und, nii on Saksa lõunanaba reisija Dr. Fülchner, kes aprilli lõpus s. a. Tartus Saksa seltsis oma reisi üle kõnet pidas, toonitanud, et tema seltsimehed sagedasti kirjapostist, tubakast ja söögist und nägid, sama kinnitavad ka põhjanaba uurija Nordenskjöldi kirjad.

Unes rahuldub inimene sellega, mis tal muidu puudub. Ka on igapäev teada, et sek-

suaaltunnete rahuldamiseks nõndanimetatud pollutsioon-unenägusid nähakse. — Aga ka domineeriva situatsiooni läbi esile kutsutud unenäod on olemas, nagu kärsituse unenäod ja ettevalmistus enne teisi; laiskuse unenäod, nagu oleks magaja juba üles tõusnud ja riides. Siis veel vangide unenäod, ja need on vahest kõige huvitavamad.

Kel võimalus on väljamaal reisides Münchenis peatuma jääda, ärgu unustagu Schackgalerie's Schwindi pilti vaadata, kus on kujutatud magav vang ühes oma unenäo vabaduse embleemidega põialpikkuste lastega, kes üks-teise kukil tema vangiaknani roninud on ja ülemine, näolt vangi sarnane, aknatrelle viilib. Kunstnik on unenäo mõtet kui vilunud hinge-teadlane täielikult tabanud.

Täiskasvanud inimeste unenägudest võime ainult infantiil-unenägu analüseerida, kõiki teisi takistab meid unetsensor; tema töö on kui tsaariaegse tsensori töö ajalehe juures, kuna ajaleht valgete kohtadega ilmuma peab. Aga samuti kui tsaariajal artiklikirjutaja oma mõtteid varjata püüdis, mõnda ümber tehes, mõnda kärpides nii, et artikkel moonutatud kujul, aga ühes tagamõtetega ilmuda võis, nii ilmutab ennast vahest ka täisnimese unenägu; siis on muidugi raske selles modifitseeritud ja ümbergrupeeritud unes latentpõhjusi otsida. — Et täielik olla, peab veel une dünamismi täienduseks tähendama, et unenäol pole olemas peaaigus lokaliseeritud tsentrumi assotsiatsioonide kompleksi ja une modifitseerimise jaoks.

Viimasele alluvad kaks tegurit, — mida valjem tsensor, seda suurem modifikatsioon, mida ägedamaks läheb tsensor — seda suurem jällegi moonutus.

Huvitav on, et une dünamismi juures eetilised köidikud täiesti langevad, nähakse ju unes vanemate, õdede ja vendade vahelist koo-pulatsiooni.

Unenägudes näeme oma soovide tendentsi, vaatamata selle peale, et need meid mõnikord kohutavad. Näeb abikaasa oma mehe surmast und, siis peaks ta eneselt kartlikult küsima, kas ta tõesti teise surma soovis.

Armastab aga Saali jutu järele Vaike oma venda Vambolat ilmsi, siis võivad ka unenägudes niisugused sententsid ette tulla. Kahetsen veel kord, et ma rahvajuttudes tabavaid unenägude jälgi leidnud pole. Bornhöhe ordupreili Mönkhouseni unenäo juure peatuma jääda ei maksa, sest et siin unes nähtud kiskja karu asemel ilmsi sõjakas Andres tema armsa Gabrieli vangistab.

Teie näete nüüd, kui raske oleks teadlikult und analüseerida; siin peaks Charcot õpetuse

MOLIÈRE'I „IHNUS“ „ESTOONIAS“.

Foto Parikas.

Toomas Tõndu, „Estoonia“ parem koomik, ihnus Harpagoni osas.

järele vaikselt oma sümpaatiaid ja antipaatiaid varjama, et teada saada, mis selles ilmas õige reaalne ja mis ideaalne on.

Iseäranis suguliselt on meie olemine kõige keerulisem, sest on teada, kui vähe inimene just seksuaalseis asjus enese üle valitseda suudab. Plato sõnade järele on soliid inimesed ainult need, kes lepivad unes selle nägemisega, mis kergemeelsed elus tõepoolest teevad.

Unenägude sümbolika on väga huvitav kui rahva vaimu produkt, mis aastasadadel kokku on kuhjatud. Kuid imelikul kombel on sugulised determinaadid väga palju mitmekehisemad kui muud. Scherer püüdis 1861. a. lähemalt nähtusi sümboliseerida, — nii tähendavad lihtnaja seinad meest, palkkonitega ja karniisidega — naist; vesi — lapse sündimist (sündimise juures on laps vees ja kurg on teatavasti ka soolind), rändamine tähendavat surma, kuningad vanemaid jne. Mõni lisa-

sümbol veel, ja sellega peaksime leppima, rohkem neid ei ole.

Huvitav on Upsala ülikooli teadlase Sperleri arvamine suguliste mõistete kohta; tema oletab, et igal uuel sõnal esimeste inimeste juures oli seksuaalne tähendus, mis ajaajooksul mõnele teisele mõistele üle kanti. Näiteks, kui esimene sõna söök oli, siis oli see suguakti nimetus, pärast jäi söök söögiks ja tema asemele tuli uus mõte. Freudi järele on seepärast suguorganidel lõpmata palju sümbolilisi tähendusi, mille üleslugemine siin mitte sünnis pole. Olgu mõned tähendatud: nii on laskeriistad, kepid, kalad, maod ja koguni number 3 meesorganide sümbolid, kuna kastid, kapid, toad, puu ja paber naisorgaane sümboliseerivad. Mispärast just kaks viimast, on Freud'il oma seletus. Kui portugallased tuntud saare valdasid, siis nimetasid nad seda Madeiraks, sellega metsade rohkest ära tähendades. Madeira tuleb sõnast materia, materia jällegi mater'ist, mis teatavasti ema tähendab.

Eemalolijale paistab see natukene imelik

MOLIÈRE'I „IHNUS“ „ESTOONIAS“.

Foto Parikas.

Harpagon ja Frosine, kosjakaupade sobitaja (Bety Kuuskmann).

olevat, aga niisugustel mõttetavustel on oma tähtsus. Muidugi, kui inimene sümboole tunneb, võivad ilmsi täitmata jäänud soovid unes nende kuju omandada, kui aga inimene neid varjukujusid ei tunne ja ometi neid näeb, võib seda atavismiga seletada, nii nagu õist kartust „pavor nocturnus” muistse aja võitlusega kiskjate loomadega oma ülespidamise pärast seletatakse.

Need, kes on arvamisel, et ma tühja tuult tallanud olen, võtku vaevaks järele mõelda, et praegused Tutankhameni vaaraode leiud ainult hierogliifide lugemise abil saavutatud on ja ometi pole sada aastatki möödas ajast, mil hierogliifide uurijaid utopistideks peeti.

Tõepoolest on ka kirja raske seletada, sest et vanad egiptlased, sõnades konsonante välja jättes, kirja igast küljest äratähendatud märgi

MOLIÈRE'I „IHNUS“ „ESTOONIAS“.

Foto Parikas.

Pilt viimsest vaatusest.

abil lugeda võimaldasid. Peaaegu võimatu oli seepärast lugemise võtit leida.

Kas ei tule kord aeg, kus ka unenägude võti leitakse ja neile huvitavatele imelistele hingevaldustele oma tähtsus antakse.

KURAT JA ABIELU.

Kõige rohkem veetleb see, mis seletamatu, sellepärast leidub ikka ja alati neid, kes on püüdnud selgusele jõuda, mispärast mõnikord jutustatakse õnnelikkudest abieludest, kunagi aga niisuguseid ei nähta.

See jäi saladuseks, kuni viimaks ka see probleem alistus teadusele.

Õpetlane Hermann Fackelfänger, kes armastas nuuskida vanades kirjades, uskus end olevat saanud ühel päeval selle mõistatuse lahenduse jälgile.

Professor Fackelfänger ei olnud ise abielus. Sellepärast ei põhjenenud ta leidus, nagu iga teine teooria, praktilal. Viimastest ei pidanud ka prof. Fackelfänger sugugi lugu. Asjadest ja juhustest annab õige pildi ainult nende vahekaugus.

Prof. Fackelfänger leiutas põhjenes vanal pergamentil, mille ta oli päevavalgele toonud Florenzis Laurentsiani biblioteegis. See oli arvatavasti üks vanadest kirjatükkidest, mil-

les olid alal hoidunud läinud aegade mõtted tulevastele aastasadadele. See oli väärtuslik leht, vististi mitte noorem piiblist.

Suured, kuldsed kirjatähed kaunistasid vana pergamenti. Igaüks neist roosilistest tähtedest kujutas eneses väikest, kirjut hingemaastikku. Nad läikisid nii ülendavalt, rõõmsalt ja meelitavalt, et Hermann Fackelfänger esiteks veendunud oli selles, et siin oli tegev olnud ainult ingli käsi. Suurendusklaasi, sõnaraamatu, kannatlikkuse ja teadmiste abil jõudis ta aga selgusele, et selle kirju dokumendi olemasolu tuleb kirjutada kuradi küünite arvele, sest siin ei leidnud midagi, mis oleks puutunud jumalasse ja taevavägedesse, vaid siin kõneldi abielust ja kuradist.

Esimesel silmapilgul on isegi teadlasele raske vahet teha ingli ja kuradi vahel, palju raske peab see ülesanne olema aga harilikule surelikule. Vististi seisame juba siin kõikide abielu mõistatuste peapunkti juures.

Fackelfänger hoidis käes üht kuradi pihutilugu. See oli väikene elumälestus, lühikene kuid selge vaade põrgu olemusse.

Pergament tunnistas, et kurat on, või vähemalt pidi kunagi olema abielumees. Kas ta oli abielus mõne omasarnasega või ingluga, selle kohta ei annud pergament selgust.

* * *

Kirjutus algab sel päeval, mil kurat tundis saadanlikku igavust. Riidetatult hommikukuube ja tuhvliksesse lamas ta oma elutoas sohvaval, ilma et tal midagi teha oleks olnud. Üleval maa peal läks kõik jälle nagu iseeneest. Seda näitasid ta ahjud. Sest igakord kui üleval keegi tegi kurja, avaldas see samasugust mõju, nagu oleksid inimesed visanud ta ahju põletispuu halge. Nüüd olid aga ahjud põrgus juba nii kuumad, et väljastpooltki hõõgusid.

Kuradi vastas tugitoolis istus tema abikaasa, tundes samasugust igavust. Sellepärast küsis ta oma mehelt, kas see armastab teda igavesti. Ühegi hea majaperenaise mõttering ei ole suurem. Midagi muud ei tulnud ka temal meele.

Kurat vihkas sõna „igavesti“. Ka sõna „armastus“ oli tema meelest mõru maitsega, vähemalt siin põrgus. Ta vastas karedalt, et abikaasa ei peaks mitte segama taevast ja põrgut. Igaüks omal kohal — nii ka igavene armastus.

Proua kurat tundis end sügavasti haavatud. Iseäranis veel sellepärast, et kurat oma sõnade täienduseks oli sülitanud põrgu elutoa läikimanühitud põrandale. Ta vastas, et kurat ei oleks pidanud mitte abiellu astuma, kui ta ei taha midagi teada igavesest armastusest ja kui ta armastab sülitada keset küüritud põrandat.

Kurat vastas, et ta seekord peab täiesti õiguse andma oma abikaasale. Elades viimasega seltsis, olevat ta siiski jõudnud selgusele mitme asja kohta. Kõigepealt ei olevat ta üldse teadnud, mis tähendab õieti põrgu, enne kui temale õpetasid selle tarkuse korduvalt puhtaküüritud, siledad põrandad.

See oli liig isegi juba kuradi naisele, ja ta sai niisuguse kareda ümberkäimise pärast nutukrambid. Ta kisendas, et ta ohverdanud ilmaaegu kogu oma elu, et ta on määratud ennem pehmete tiibadega ingli, kui küüntega kuradi jaoks.

Isegi inimesed unustavad, siis ei ole ime, kui see juhtub allilmas tulivihaste kuraditega.

Põrguvürstinna oli unustanud, et ükskord teda veetles palju rohkem punane kurat ühes

oma musta põrguga, kui terve taevasinine paradisi, ja et ta tarvitusele oli võtnud kõik abinõud selleks, et kuradit sundida vaatama oma le silma.

Kõik saladusliku ligitõmbavuse kaotab aga kättesaadud kurat, kes sirutab ja haigutab elutoas nagu iga harilik abielumees, kellel pole enam tarvis midagi võita.

Viha kasvab iseenesest. Kuradi naise ärritus tõusis kõige kõrgema kraadini, põrgugi temperatuuris, mis iseenesest juba põrgupalav. Ta vajab värsket õhku. Selleks ruttas ta lööri juure, mis ühendas põrgut maaga.

Õhk kannab alati häid teateid. Sissevoolav õhk tõi enesega kaasa põrgu palavusse keerlevaid, kirjuid lehti ja lõhnavaid õisi. Kuradi naist ärritas veel rohkem see sodi, nagu ta nimetas seda maa pealt tulnud tervitust.

Kurat nuusutas maa pealt tulnud roosi lehti. Ta korjas nad üles ja toppis piipu.

Kurat armastas roose, need näisid temale maapealsete rõõmude ja armastuse sümbolideks. Nende lõhn joovastas teda, nende okkad aga tegid temale nalja. Ta oli veendunud selles, et juba ta esiisa oli hoolitsenud selle eest, et ei oleks ilma okasteta ükski roos, vaatamata kauniduse peale.

Roose armastas kurat puistata oma le veini sisse. Ta sules silmad, ja tema ette ilmusid roosiaiad, valged majad keset tumerohelist lehestikku, vilkuvad inimeste kogud selges meres, lillelised aasad ühes loomakarjadega ja kepsivate oinastega. Kurat sirutas end. Ta tuhvliid lendasid vastu seinu ja jäid sinna rippuma nagu magavad kärbsed.

Siis vilistas ta.

Proua kurat ehmatas. Niisugust vile tundi ta. Selle vile peale lendas sinna kuradi elegantne pilliroost kirst. Kurat tõmbas seljast oma hommikukuue ja viskas ta tuhvliite järgi. Kuub jäi rippuma tuhvliite kohale nagu närtsinud moon.

Kurat avas kirstu. Paari silmapilgu pärast seisis ta juba seal kui jõuline, kergemeelne, moodsalt rietatud kavaleer, keda naised näevad ilma vaatamata.

Seda teadis proua kurat. Ja korruga selgus temale, miks ta ei astunud abiellu mitte mõne tiibadega ingluga.

Kurat oli tema vastu jälle niisama viisakas, nagu esimese tutvuse ilusail päevil. Armastusvääriiselt ja elegantset kummardus ta, enne kui istus kirstu peale, nagu ratsanik hobuse selga. Mähitult nahksesse spordimantlisse, mis kaitses teda suitsu ja nõe eest, sõitis ta kirstule kannuseid andes põrgu lööri kaudu maapinnale.

Proua kurat tundis end olevat täiesti mahajäetud, peale selle, kui oli kadunud viimane kiir kuradi tugeval käel olevast teemandist, millel oli omadus teha kuradit meeldivaks inimestele.

Igal tegevusel on oma siht. Kirst maandus raudteejaamas, keset rongilt tulnud inimurdu. Kurat jäi seisma oma kirstu juure.

Noor naine läks tast mööda, ilma et oleks näinud teda. Naine otsis silmadega rahvamurru hulgast asjatult oma igatsetut. Tema õrna suu ümber oli kibe pettumusjoon.

Kurat otsustas iseeneses trööstida naist, sest et taevast oli keeldunud seda tegemast.

Raudteejaamas on inimesed nagu suures linnas. Pääksepaisteline naeratus, teemandi sätendamine, üksainus samm — ja ühe abielu lõpp hakkas liginema. Loodud olid mälestused, mis ei kustu enne surma.

Kurat tundis mängu. Ta teadis, et võidab see mängija, kes talitab tasa ja targu.

Meie ei tea kunagi õieti oma asukohta, sest taevakeha, mille peal meie keerleme, liigub vahetpidamata.

Juba järgmisel päeval tegutses kurat samasuguses sihis ühes söögisaalis Vahemere ääres. Kaks inimest, kes arvasid endid olevat õnnelikud, istusid hajameelselt mängulaua ääres.

Õnn aga ei lase endaga mängida, — ta mängib ise.

Noor abielumees, kes alati kaotab, mõjub halvasti noore naise peale, sest viimane soovib imetleda.

Tundmatu, kellel sõrmes teemant, võidab mängu mängu peale. Mida julgemalt ta opereerib suurte summadega, seda kindlam on tal võit.

Noore naise suured silmad avaldavad imetlust. Võitja pilgud tungivad tema silmadesse. Sel ajal sorib naise abikaas segaste pilkudega oma kirjataskut.

Kurat tunneb headmeelt. Lõunaks teeb ta veel suuremaid edusamme.

Nüüd võis ta siin oma töö lõpetada, sest muidu oleks see muutunud asjata ajaraiskamiseks.

Väikse naise südamesse oli juba tagasi pööranud neipõlve igatsus, ja sellest oli kuradile küllalt. Ta oli suutnud pimestada kahe inimese õnnepäikese vähemalt üheks päevaks.

Nõnda lõbustas end põrguvürst mitmes paigas. Ta ei vaadanud seisuste ega auastmete peale. Ta ei pidanud ka halvaks mõnda pesunaist.

Igalpool leidis ta igatsust, mis uuesti äratuna lasi paista oleviku kahvatuna.

Kõik läks libedasti.

Ta kavatsused teostusid ilma vaevata ja kaotasid sellepärast varsti igasuguse veetluse.

Linnu rõõmus sidistamine, lapse süütu naer, ema õrnad sõnad või mõned muud sarnased nähtused rikkusid tihti tema tuju.

Siis hüppas ta kirstule ja sõitis koju tagasi, olles seekord rahul oma tegevusega.

Ka kurat on lõpuks ikkagi mees. Mehed aga hindavad liig kõrgelt oma võimeid naiste suhtes.

Kuradil ei oleks kõik nii kergeti läinud, kui tema naine oleks hoidnud käed rüpes.

Rõõm, mida võib jagada teisega, on kahekordne, üksildus aga mõjub meeltmasendavalt.

Kuradi truu abikaasa jälgis teda tema sõitudel maailmas.

Ka proua kurat vilistas oma kirstu. Ka tema äripäeva riided lendasid seinale kuradi riiete juure.

Silmapilk hiljem istus elegant daam oma nahkkirstul, kindlasti ja graatsiliselt nagu harjunud ratsutaja.

Ka kirstud olid paaris, nad olid harjunud viibima üksteise juures; naise kirst järgis mehe omale armastaja püsivusega.

Maa peal toimis proua kurat samuti, nagu ta härra abikaas. Kui kurat nõelus silmadega abielunaist, siis naeratas ta naine abielumehele. Tihti oli tal tarvis ainult hõljutada oma väikest, kena jalga sisalikunahast kingas. Ta tekitas rahutusi õnnelikkudes abikaasades. See tundmus kestis neis edasi ka veel siis, kui

„Enam loovat tööd! Alles siis võib sõja läbi kõigutatud maailma majandus jälle korda saada,“ see on praeguse aja hüüdsõna. Peaasjalikult tuletatakse seda muidugi töörahvale meelde. Aga ei oleks üleaarne seda ka miljardärite perekondades jutlustada. Sest meie pilt näitab, missugust „loovat tööd“ seal mõnikord tehtakse: Ameerika miljardääri tütar dressseerib taskuvähki.

proua kurat jälle elas truu abikaasana oma kodu, põrgu õnnes ja rahus.

Ta oli kaval naine. Alati jõudis ta koju ennem vara kui hilja. Kurat leidis koju tulles ta alati eest.

Maa peal sadas vihm, põrgu aga oli imepalav.

Maa peal viibides olid ju põrguvürst ja -vürstinna aidanud hoolitseda selle eest, et põrgu ahjusid hästi köeti...

Väikene vaheldus teeb jälle armsaks selle, millega ollakse harjunud. Lühikese aja olid kurat ja ta naine rahuldunud vastastikkusest haigutamisest, kuni....

* * *

*

Siin katkes jutustus, mille leidis üles prof. Fackelfänger nii õnnelikult Laurentsiani biblioteegist ilusas Florensis.

Prof. Fackelfänger püüdis selle kirjatüki tekkimist mitmel viisil seletada.

Oli väga võimalik, et selle oli kirjutanud keegi munk, oli aga ka võimalik, et see mitte nii ei olnud. Oli isegi võimalik, et selle oli kirjutanud keegi Medicite sugukonnast, niisama hästi kui oli võimalik, et ka see oletus ei vastanud tõele.

Prof. Fackelfänger kirjutas selle üle palju raamatuid ja tal tuli vaielda selle üle paljude õpetlastega mitmesugustest rahvustest.

Prof. Fackelfänger võitles vaprasti.

Ta sulg ei seisnud päeval ega ööl. Millegi muu peale ei jäänud tal aega.

Nii hoidis see pergament üht isikut tegemast seda rumalust, mis ilmas vististi kõige rohkem laiali lagunenu.

Alice Berendi järele R. L.

M Õ N D A S U G U S T.

Normaalinimese - küsimus kohtukojas harutusel.

Berliini maalikunstnikud Georg Kobbe ja Erich Godal tunnustati kohtu poolt süüdlasiks ebakõlbliste piltide esitamises ja mõisteti kummagile karistuseks rahatrahv. Kohtuprotsessis andis põhjust nelja joonistuse väljapanek juryvabal kunstinaütusel, mis kohtuprokurööri ägedasti vihastas, sest pildid leiti häbematuks kõlblusvastased olevat, ja kunstnikkudele tõsteti kaebus. Ühel piltidest oli kujutatud armastusseen mehe ja naise vahel, üks kujutas poolakti ja kaks — visandina joonistatud naisakti.

Kohtuprotsessil võeti harutusele peamiselt kõlblusküsimus, jättes koguni kõrvaliseks piltide kunstiväärtuslikkuse, sest viimane tunnustati maksvaks niihästi kohtunikku kui ka asjatundjate poolt. Toonitati nimelt „normaalinimese“ kõlblist tunnet, mida mainitud pildid rängalt olevat haavanud.

„Normaalinimene“ oli lüüdnaks, mille ümber keerles kogu harutus ja etendas tähtsaimat osa ka kohtuotsusel. Mõlemad kaebealused aga toenesid vaatepunktile, et kunstnikul olgu vabadus kujutada, mida tahab. Kunstitöö ei võivat iial olla pornograafiline, ja kui ta seda olevat, siis ei saavat teda enam nimetada kunstitööks.

Pornograafia ei olevat kunstiga midagi ühist. Kuid nende seletustega ei olnud kohus nõus. Keegi kaasistujast andis kaebealustele nõu nii maalida, nagu Hans Mackart, keegi teine kaaskohtunik arvas, Kobbe oleks pidanud oma akti enam „en relief“ joonistama, siis poleks ta mõju nii terav olnud; ta oleks võinud „diagonaalid ju ka enam küljelt võtta“.

Mis puutub asjatundjatesse, siis ei jaganud neist keegi kohtu arvamisi ja sooviavaldusi. Kui eesistuja seletas, et normaalinimesele maali juures tähtis ei olevat kuju ja värv, vaid nimelt pildi sisu, tegi üks asjatundjast, Dr. Max Osborn, kohtule ettepaneku mõned Berliini muuseumides leiduvaist kunstitöödest — nende hulgas Corregio „Leda luigega“ keiser Friedrichi muuseumis — otsekohe panna kohtukeelu alla.

Muidugi tõi prokuröör ka oma süüdistuskõnes põhjendusena ikkagi normaalinimese tundeid, kusjuures normaalinimeseks ütles pidavat suurt rahvaenamust, keda valdas vastikustunne mainitud piltide vaatlemisel.

Küll tühistas Dr. Wolfgang Heine oma kaitsekõnes

süüdistaja väited, seletades, et kunsti ja teaduse üle teavad otsustada ainult need, kellele sellekohased arusaamised ja haridus. Sealjuures toonitas ta, et ka kunstnikud ja kõik teised, kes erootilissuliste kunstitööde vaatlemisel ei tunne järeleandlust, endid peavad puhtundelisteks normaalinimesteks.

Kuid siiski oli see kõik asjatu. Kohus tegi ikkagi oma hukkamõistva otsuse. Otsuse põhjenduses seletatakse, joonistused võivat ju kunstnikkudele ja kunstiliste kalduvustega inimestele avaldada teistsugust mõju kui keskpärasele tavalisele publikule. Kuid tulevatki arvesse võtta nimelt seda keskpärasest publikust, kellel puudub arusaamine kunstist ja kellele erootikat käsitavad pildid mõjuvad suurelt seksuaalseid tundeid äratavalt. See loomulikku tunnetega publik olevat too rahvaosa, kes tunnustavat ja täitvat kombeid ja kodanlist moraali.

Neist Berliini kõrge kohtu otsustest järgneb, et erilise kunstimaitsega, isegi üldiselt haritud inimene on isik, kes viimseini raffineeritud ja täiesti tuimunud igasuguste „meeleliste ärrituste“ vastu, kuna talle vastandiks oleks rahvaenamust, kes ilma seksuaaltingidest tühjata ei või vaadata alasti inimeste kujusid ei plastikas ega maalil. Nii peaks siis, võttes arvesse mainitud kohtuotsuses kindlaksmääratud „loomuliku inimese“ mõiste, end tundma haavatuna igaüks, kes end peab normaalinimeseks.

Milline mõju on sisserändajail Ühisriikide vaimlisse ellu?

Selle küsimuse tõstis üles professor Kimball Young. Kuni 1882. aastani, ütleb ta, tuli sisserändajaid peaaesjalikult Lääne- ja Põhja-Euroopast, pärastpoole aga hakkas neid ikka tugevamini sisse voolama Ida- ja Lõuna-Euroopast. Kuna selle pöördega käib kaasas ka maa vaimlise elu muutumine, siis võib uskuda, et sisserändamisel on väga suur tähtsus riigi tulevikule. Oma uurimustel teatavalt Young võrdlevate intelligentsiproovidega. Uurimuste tagajärjedest annab ta aru „Scientific Monthly's“.

Katseid oli tehtud peaaesjalikult lastega. Siinjuures väidab Young, et lõuna-eurooplased intelligentsilt palju madalamal seisavad kui sisserändajad mujalt maailm. Kuna aga intelligentsilt madalamal seisvate rahvaste sisserändamisel maa pärisrahva vaimlisele elule allakis-

kuvad tagajärjed, tuleb ta lõpuks praktilisele otsusele, oleks tarvilik üldiselt arusaadavaks teha sisserändajate kahjulik mõju Ameerika rahvale.

Sisserändamist peaks teravamini kontroleeritama ja tagasilükatama kõik sellekohased palved ebaintelligentsetelt inimestelt.

Ühe rattaga mototsikletid.

Ühe rattaga jalgrattaid võis ju ammu tsirkuses näha, kuid sõita said nendel ainult kõietantsijad.

Hoopis teine on lugu ühe rattaga mototsiklettidega. Siin istub sõitja ratta sees, mitte tema peal; sellepärast siis on ratas püsiv, suure läbilõikega, ta kiirus hoopis suurem ja teekonarus takistab ta liikumist vähem kui väiksel rattal. Pildil näeme kaht ühe rattaga mototsikletti; vähem on Itaalias ehitatud, suuremat neist aga ehitab praegu Ameerikas prof. E. Christi, kes selle mototsikleti abil loodab saavutada kiiruse vähemalt 250, võib olla aga kuni 400 Inglise miili (umbes 700 versta) tunnis. Täies hoos kihutav auto näib kilpkonnana seesuguse mototsikletiga võrreldes. Prof. Christi mototsiklett on võrdlemisi suur: ratta läbimõõt on 4 meetrit ja ta kaalub umbes 960 kgr. Joonistusel on selgesti näha girokoopidena (vurridena) väikesed sisemised rattad, mis tasakaalu alalhoidmiseks ja mototsikleti juhtimiseks määratud; neid eemaldades ning lähendades võib sõitja otsesihis sõidul vertikaal, käänakutel aga kaldseisu võtta. Neist girokoopidest kaalub igaüks 500 naela ja nad teevad 90 pööret minutis, millest jätkub ratta tasakaalus püsimisega. H. L.

Tehnika praegu ja tulevikus.

Inseneeri ülesanne saja aasta eest oli väga lihtne. Ta teadmised võisid olla universaalsed ja ta võis iga masinat, maja ja silda ehitada. Sel ajal arenes tehnika ühtlaselt teadusega, viimasest vahest isegi ette jõudes. Teadlaste leidused võeti kohe igapäises elus tarvitusele ja vahestki seadis praktika teooriale uusi ülesandeid; alguses mõeldi välja uus masin ja alles hiljem töötati selle teooria.

Meie ajal aga, tehnika peadpööritava edu aastasajal, on lugu otse vastupidi: uued probleemid on juba kavatsatud, meie aga jändame veel masinatega, mis vanade printsiipide põhjal ehitatud, kuna uued oleksid palju lihtsamad, ökonoomilisemad ja nende hea töötamine kindlustatud.

Õeldakse, et see õige ei ole ja praegused masinad peaaegu ideaalsed on; neid tarvis ainult täiendada mitte aga uusi leida, enne kui vanad täieliselt kasutatud.

Selle peale võib vastata küll väheste, kuid tõendavate arvudega: oletame, et meie paremates mootorites „Diiselite“ kogu energias, mis nad kütteinena saavad,

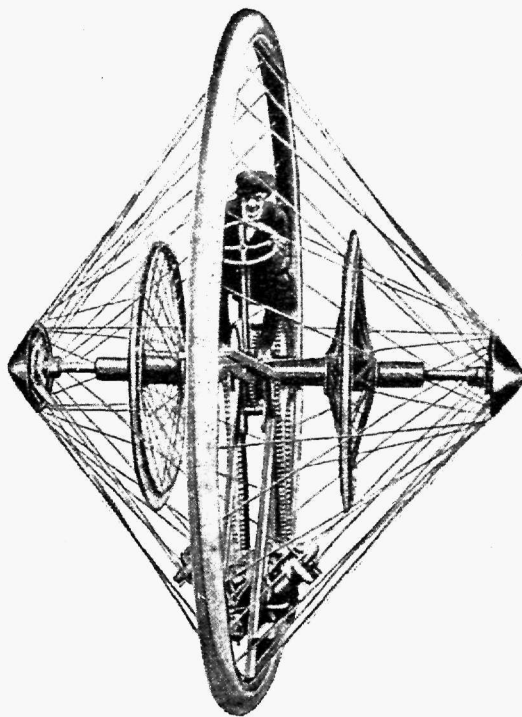
kasulikuks tööks muutub üldse 30%, s. o. ligi üks kolmandik, kuna kaks kolmandikku hoopis tarvitamata kaduma läheb. Aurumasinatega on asi sellepöolest veel halvem: seal muutub kõigest aurukatla all põlevate süte energias kasulikuks tööks ainult 12%. Nii aga ei ole lugu mitte ainult masinatega: elektrilampides muutub valguseks üksnes tühine osa elektri energias; muu osa aga kulub hoopis kasuootamatult valgust andva traadi soojendamiseks.

Muidugi on see nii, kuulub arvamisi, kuid paremaks neid masinaid ometi muuta ei saa, sest oleks see võimalik, siis oleks seda juba ka tehtud. Mõelge aga ainult, mis siis kogu tööstusega sünniks? Nüüd püütakse kõik masinate abil teha, hulga-kaupa, et kaup odavam tuleks; see aga tarvitab aega. Mis sünniks siis, kui korraka igal aastal mudelid ja aluseid vahetama hakataks, et ehitada kõige uuemaid leidusi, mille hulk päev-päevalt kasvab nagu seened vihmaga. Teoreetikerid-õpetlased aga — need isegi saavutavad alatasa midagi uut.

Mis teaduses allesõige hiljuti ümberlöökkamatuks tõeks peeti, selle kohta selgub kõige lähema aja pärast, et see õige ei ole. Nii peeti alles hiljuti jagamatuks aatomi, ja asjata püüdsid okkultistid Ledbitter ja Anni Bezzant tõendada mingi esialgse materia olemasolu, millest kõikide elementide aatomid maa peal ehitatud. Teadusmehed pidasid neid tõsiselt sharlataanideks. Omas huvitavas raamatus „Okkult keemia“ kirjeldavad mõlemad autorid lähemalt mitmesuguseid aatomeid, nagu neid selgeltnägijad enestele kujutavad. Harilikult oli see tuum, mille ümber liikusid pisemast pisemad algaine osakesed, nagu planeedid päikese ümber.

Möödus kümmekond aastat, leiti raadium ja ühes sellega varises aatomite jagamatuse teooria. Huvitav aga on, et praegused keemikerid enestele samasuguselt kujutavad aatomite ehitust, nagu selgeltnägijad sellest ju ammu seletasid. Algaine nüüd ainult nimetatatakse elektri materiaiks, t-ma osakesed aga ioonideks ja elektroonideks.

Seni sai tehnika masinate käimapanemiseks, elektrivoolu saamiseks j. m. tarvitaminevat jõudu, kasutades looduskes kosenat, tuulena j. n. e. juba olevat mekaanilist energiat ehk soojuse energiat, s. o. kütteinat aurukatlas auruks ja gaasi mootoris gaasiks muutes. Kütteinat eraldab soojust ühel kui ka teisel juhtumisel. Vee, nafta, bensiini ehk mõne muu aine molekuliid omavad gaasirõhke kuju ja annavad oma molekulaarenergia mootorile, mis selle tööks muudab. Praegu on tehnikal teine, huvitavam

Ameerikas ehitatav ühe rattaga mototsiklett.

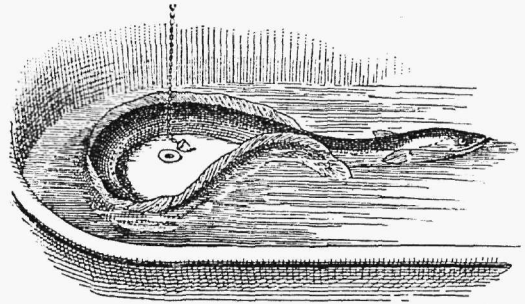
Itaalia mototsiklett, ühe rattaga.

ülesanne. Asi seisab nimelt selles, et elektri materia osakesi, millest aatom koosneb, kolossaal jõud omavahel ühendab; teadlastel võimalus seda jõudu isegi välja arvata. Kujutame enestele, kui palju miljardide aatome mingi aine ainsas kuubiksentimeetris leidub. Kui kõik üksikute aatomite energiad kokku arvata, siis näeme, et iga meid ümbritsev asi määratu energiahulga tagavara on. Tarvis ainult mõista seda vabastada; seda just püüavadki saavutada praegu paljud inimesed.

Palju on veel teid, mida mööda käia tuleks leidjatel, siis vabaneksine meie aja tehnika paljudest puudustest.

Kas loomal on mõistus?

Selle küsimuse tekitas minus, räägib keegi Saksa teadusmees, järgmine lugu: Olin leidnud angerja, kes mind üllatas oma erilaadilise välimuse poolest. Et teda näidata ka oma sõpradele, asetasin looma vanni „öökorteri“. Kui veevahetuse otstarbel avasin ventiili, nägin looma ringivat vee äravoolamise avause ümber. Ta püüdis pead pista avausse, kuid viimane oli läbipääsuks liig väike. Pettunult tõmbus loom tagasi, kuid tegi siiski uuesti paar ringi ümber avause. Vahepeal oli vett niipalju ära voolanud, et ulatus kalale ainult seljani.

Siis ringles hirmunud loom veel ümber avause ja keerutades saba rõngana selle ümber jäi kõhuli lamama vanni põhja, nii kogu takistades vee väljavoolu. Ringi ümber kala jäi vee kõrgus endiseks, kuna sabast moodustatud rõngas põhi veest kuivaks oli voolanud. Iga samatingimuslik katse tõi sama tagajärje. Ja tõesti oli ka see ainuke abinõu, et takistada vett välja voolamist, sest avaus oli sarnase ehitusega, et tema lihtsalt kinnikatmiseks veel küllalt poleks olnud voolamise lõpetamiseks.

NALI.

Esimene mõte.

Tulekahju võõrastemajas! Leekidemer! Öökuues ja sasis peaga tormab välja võõras ja kisendab veepritsi kõrval käsi ringutades ahastavale peremehele!

„Herra, ärge unustage, et võlgnen teile ainult poole öökorteri-rahast, sest kell on praegu alles kaks!“

Tõusiku tütar: „Sõidame sinna, kus rohkesti alamat rahvast, et teda ärritada! Hästi ruttu sõita, siis ehk jääb mõni alla!“

Liig sõnasõnalt mõistetud.

Päevapiltnik: „Mu ateljeesisseseade on alles liig primitiiv; siinjuures katsuge üks silm kinni pigistada.“

— Kas see aga pildil inetu välja ei näe?

Saksamaal kavatsetakse kullamark käima panna. Sel puhul tõi üks sealne pilkeleht üleval oleva, kullamarka sümboliseeriva pildi ja hüüdis:

„Kõik ainult vaht!“

Mees: „Imestamisväärt, et nimelt kõige rumalamatel meestel on enamasti kõige ilusamad naised.“

Naine: „Milliseid meelitusi sa mulle oskad öelda!“

Vanameelne: „Jätke mind kord rahule oma surnukehade põletamise jutuga, mina tahan, et mind maetaks nii, nagu ma lapsest saadik olen harjunud.“

„Kui juhtuks, et leiaksite kuld kella, kas annaksite tolle ta omanikule tagasi?“

— „Kui pean aus olema: Ei!“

„Kui teie silmapilk ei kao sellelt teelt, lõõn te jalust maha!“

„No olge ikka inimlikum! Kust mina siis pidin teadma, et siin on käimine keelatud?“

„Ja, ja, seepärast ma teid esimest korda ka heaga manitsengi.“

Õpetaja seletab õpilastele: „Türklaste Jumal on Allah. Seda nad ei kujutle endile ei inimese ega eba-jumala sarnasena, vaid kehatu olevusena... Karl, mil-lisena kujutlevad endile Jumalat türklasted?“

Karl: „Nad arvavad, et Jumalal on ainult jalad, käed ja pea.“

„Pidage!“ hüüab mõõdamineja trammipreilile „näete, seal kukkus daam vagunitrepilt!“

„Pole viga,“ hüüab preili vastu, „piletiraha ta juba maksis.“

— „Tahaksin õige kala süüa, kui ta teil värske on. Mis nõu teie mulle annate, kelner?“

— „Iga minut on kallid, herra.“

Kindel oma kogemusis.

Restoraanis näib paksule isandale, et naaber tema üle irvitab; äkki vihastudes virutab ta tolele kõrvakiiu.

Naaber: „Milline häbematus, herra! Kes ütleb, et mina teie üle naersin? Ei ole mulle mõttessegi tulnud!“

Paks isand: „Mitte mingisuguseid puiklemisi! Ma tean juba, kui keegi mind nii kaua vahib, siis naerab ta ka.“

A.: „Eila kohtasin Teie naist.“

B.: „Nii, mida ta siis ütles?“

A.: „Ah, mitte palju.“

B.: „Siis polnud too küll minu naine.“

Juba mitmel korral on Hans koolis märkuse saanud jutuajamise pärast tunni ajal. Kui see midagi ei aita, annab õpetaja talle koju kaasa kaebuskirja vanematele. Järgmisel päeval toob poiss isalt kirjaliku vastuse: „Teie peaksite alles kuulma, kuis ta ema juttu vadistab.“

Kirjavastused.

E. L. R-s. „Rahvustunne“ kohasem mõnes ajalehes avaldamiseks.

H. M. Siin. „Kuuks meel“ ei lähe, tõlge nõrk.

Toimetusele saadetud kirjandus.

O. Luts. Laul õnnest. Draama kolmes vaatuses. II. trükk. Noor-Eesti kirjastus, Tartus. 1923.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Rätsepaäri P. PÕDDER

Harju t. 36—2.

Eelseisvaks hooajaks olen saanud
Inglismaalt suurema partii riidet.

Kõige uuemad mustrid.

Tellimiste peale valmistan kõiksugu
üliriideid tellijate kui ka omast riidest.

Töö korralik ja maitserikas.

P. Põdder

Harju t. 36—2.

Automobiilide keskedpoo
Julius Johannson

Tallinnas, Narva maantee nr. 14

Ainuesitaja Eestis.

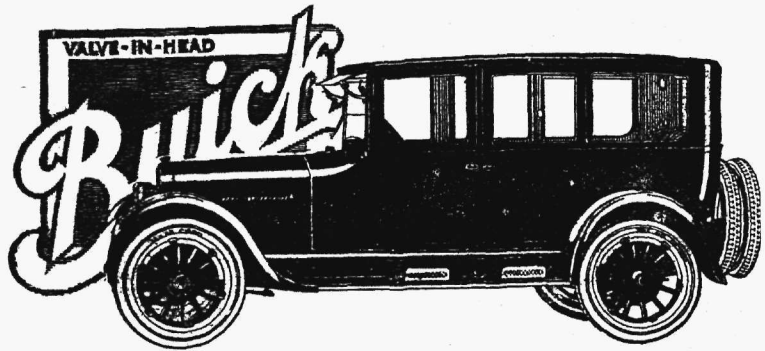
Ameerika kergesõidu autod

Cadillac 8 tsil. 31—75 P.S.

Buick 6 tsil. 27—50 P.S.

Buick 4 tsil. 18—35 P.S.

Schevrolet 4 tsil. 15—30 P.S.

Veoautod G. M. C. $\frac{3}{4}$, 1, $1\frac{1}{2}$, 2, $3\frac{1}{2}$ ja 5 tonni.

R. Rebane

Harju tän. 44. Kõne nr. 26-94.

Tellimiste
vastuvõtmine meesterahva

riiete peale,

esimeseklassi töö, võimalikult
odavalt.

Lodix

Enne, kui mujalt osta üliriideid,

tulge kõige suuremasse 1-se järgu
valmisriiete- ja kalevikaubamajasse

Viru tän. 16.

Meester. osak.: suur valik sügise- ja talvepalituid nahkkraedega, ülikonnad viimastes moodides ja Inglise kummipalitud ilusates värvides.

Naister. osak.: talve- ja sügisemantlid kõige uuemate Pariisi model-
lide järele valmistatud.

Suur ladu kõiksugu kalevikaupasid.

Hinnad võistluseta.

Aupaklikult **D. Aronovitsch.**

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse

kirjastusel ilmunud raamatute

nimekiri.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 70 mrk.

Jaunart Jaurami jõngermannid. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mrk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 60 mrk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik. Hind 130 mrk.

Laste Rõõm. Laste ajakiri. Toimetaja E. Enno. Hind 15 mrk. üksik nr. Aastakäik köidetult 250 mrk.

Füüsika. I, II ja III. jagu. M. Kesküla ja E. Maltene. Hind I. jagu 300 mrk., II. jagu 180 mrk. ja III. jagu 250 mrk.

Kaubateadus I. A. Aljak. Hind 100 mrk.
Kasvatuse radadel. Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mrk.

Töökool ja õpekool. Kasvatusteadusline teos. C. H. Niggol. Hind 50 mrk.

Parlament. Riigiteadus. H. v. Gerlach. Hind 35 mrk.

Kuidas kunstlikult nooreks saada. Loodusteaduslised uurimised. Professor Steinach. Hind 30 mrk.

Minu mälestused. Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mrk.

Sõda Landesvehriga. J. Poopuu. Hind 100 mrk.

Nipet-Näpet. Legendid, anektoodid ja tösijuhtumised. A. Jürgenstein. Hind 50 mrk.

Vähkmann ja Ko. Följeton. O. Luts. Hind 100 mrk.

Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 60 mrk.

Tiibuse Mari ajalikud laulud. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 35 mrk.

Au langenule. Luuletused vabadussõja kangelastele. A. Kallas. Hind 200 mrk.

Saatuse tujud. Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mrk.

Punased lõunast. F. Grass. Hind 60 mrk.

Frithjof. Norra rahvaeepos. Ümber jutustanud P. Grünfeldt. Hind 75 mrk.

Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus. Prof. A. Kink. Hind 40 mrk.

Täielik malemängu õpetus. A. Burmeister. Hind 135 mrk.

Poiss ja liblikas. Novellid. A. H. Tammisaare. Hind 100 mrk.

Kolm muinasjuttu lastele. Z. Topelius. Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 mrk.

Mida võiks igatiks suguhaigustest teada. Dr. H. Rütman. Hind 75 mrk.

Pärisosa. Luuletused. M. Under. Hind 85 mrk.

Käskivi. Novellid. A. Adson. Hind 85 mrk.

Eestlaste sugu. M. J. Eisen. Hind 200 mrk.

Kaubateadus 2. A. Aljak. Hind 160 mrk.

Immensee. Saksa kirjandus Eesti koolidele. Th. Storm. Hind 60 mrk.

Kadunud mees. Ülipõnev jutustus. C. Bridges. Hind 160 mrk.

Pealadus :

Mooses ja prohvetid. Usuteadusline töö. Ed. Tennmann. Hind 200 mrk.

Laenatud naine. Jutustus Ameerika miljonääride elust. O. Höcker. Hind 50 m.

Keedu ja majapidamise juht. A. Tannebaum. Hind 140 mrk.

Marsi elanikud. Humoreskid. Tõnu Tõres. Hind 25 mrk.

Riigileu põhijooned. G. Laurentius. Hind 100 mrk.

Individualism. G. Laurentius. Hind 65 mrk.

Kõlbluse jumal. Näidend. K. Laurberg. Hind 40 mrk.

Pealadus T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses Jaani t. nr. 6, Krediit Panga majas, ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes.

Saadaval kõigis paremates raamatukauplustes.

„AGU“

on loetavam Eesti ajakiri.

„AGU“ on sisuliselt kõige huvitavam ja mitmekesisem ajakiri.

„AGU“ on kõige pildirikkam ajakiri.

„AGU“ ilmub korralikult igal nädalal, tema kestev ilmumine on kindlustatud „PÄEVALEHE“ osaühisuse poolt.

„AGU“ toob ainult väärtuslikku ja kõlbulikku lugemismaterjali.

„AGU“ toob pilte tähtsamatest sündmustest, tegelastest ja kujutavast kunstist.

„AGU“ ei peaks üheski majas puuduma!

Tellige „AGU“ ja soovitage kõigile oma tuttavatele!

„AO“ tellimise hind: ühes kuus 120 mk.
kahes „ 240 „
kolmes „ 360 „
Üksiknumber 30 „

„AOS“ kuulutamine on kasulik, sest ajakirja, iseäranis pildiajakirja, ei visata kohe ära nagu ajalehte, vaid hoitakse alal ja võetakse mitmel korral kätte.

Nii on ajakirja kuulutusel **kestev mõju!**

Kuulutuste hind: 1 lehekülj 3500 marka
1/2 „ 1750 „
1/4 „ 875 „
1/8 „ 440 „
1/16 „ 220 „

**Tellimisi ja kuulutusi võtab vastu „PÄEVALEHE“ ja ajakirja „AGU“
kontor Tallinnas, Pikk tän. 2.**

Kirjade aadress: Tallinn, Pikk tän. 2, „Agu“.

**Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus
(Päevaleht).**